

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky a logopedie

Edukace uvnitř skupiny rizikových fotbalových fanoušků

Bakalářská práce

Autor: Barbora Beštová

Studijní program: B7506 – Speciální pedagogika

Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních

Vedoucí práce: Mgr. Martin Kaliba

Zadání bakalářské práce

Autor: Barbora Beštová

Studium: P14P0591

Studijní program: B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních

Název bakalářské práce: **Edukace uvnitř skupiny rizikových fotbalových fanoušků**

Název bakalářské práce AJ: Education inside the group of risk football fans

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tématem bakalářské práce bude neformální edukace uvnitř skupiny rizikových fotbalových fanoušků a její působení na členy této skupiny. V teoretické části se práce bude zabývat problematikou fotbalového chuligánství jako formy rizikového chování dětí a mládeže, budou vymezeny možnosti prevence tohoto jevu a možnosti edukační práce s rizikovými fanoušky. V rámci praktické části bude realizován kvalitativní výzkum, zaměřený na proces neformální edukace uvnitř samotné skupiny rizikových fotbalových fanoušků. Cílem práce je zjistit zda a jakým způsobem neformální edukace uvnitř dané subkultury působí preventivně a jakým způsobem se pracuje s rizikovým chováním.

KASAL, Josef. Násilí na stadionech jako odraz kultury. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013, 218 s. ISBN 978-80-7435-362-8. MAREŠ, Miroslav, Marek SUCHÁNEK a Josef SMOLÍK. Fotbaloví chuligáni: evropská dimenze subkultury. Vyd. 1. Brno: Centrum strategických studií, 2004, 181 s. SMOLÍK, Josef. Fotbalové chuligánství: historie, teorie a politizace fenoménu. Vyd. 1. Karlovy Vary: Zdeněk Plachý, 2008, 280 s. ISBN 978-80-903556-3-7.

Garantující pracoviště: Katedra speciální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Martin Kaliba

Oponent: doc. PhDr. Tibor Vojtko, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 5.2.2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a zároveň jsem uvedla všechny použité prameny a studovanou literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Martinu Kalibovi za trpělivost, odborné vedení a cenné rady a připomínky, které mi při zpracování práce poskytl. Dále chci poděkovat rodině a blízkým, kteří mne v mém studiu podporovali, a zvláštní dík pak patří Lukymu.

Anotace

BEŠTOVÁ, Barbora. *Edukace uvnitř skupiny rizikových fotbalových fanoušků*. Hradec Králové, 2017. Bakalářská práce. Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové.

Bakalářské práce se zabývá neformální edukací uvnitř skupiny rizikových fotbalových fanoušků a jejího působení na členy této skupiny. V teoretické části se práce zabývá problematikou fotbalového chuligánství jako formy rizikového chování dětí a mládeže, jsou zde vymezeny základní pojmy jako mládež, subkultura a edukace a charakteristické rysy rizikových fotbalových fanoušků. V praktické části je realizován kvalitativní výzkum, zaměřený na proces neformální edukace uvnitř samotné skupiny rizikových fotbalových fanoušků. Dále jsou také zjištěny konkrétní příklady rizikového chování objevující se ve vybraných skupinách a reakce oslovených členů na ně. Cílem práce je zjistit zda a jakým způsobem neformální edukace uvnitř dané subkultury působí preventivně a jakým způsobem se pracuje s rizikovým chováním.

Klíčová slova: rizikovní fotbaloví fanoušci, chuligáni, subkultura, neformální edukace

Annotation

BEŠTOVÁ, Barbora. *Education inside the group of risk football fans*. Hradec Králové, 2017. Bachelor Degree Thesis. Faculty of Education, Univerzity of Hradec Králové.

This bachelor's thesis addresses informal education inside the group of risk football fans and its effect on the members of this group. The theoretical part discusses the issue of football hooliganism as a form of risk behavior of children and youth. Basic terminology such as youth, subculture and education and features of risk football fans are also explored. In the practical part is realized qualitative research, focused on the process of informal education inside the group of risk football fans. Furthermore, the thesis contains some concrete examples of risk behaviors occurring in the addressed groups and the reactions of their members. The aim of the thesis is to determine whether and how informal education inside this subculture acts preventively and how to deal with risk behaviors.

Key words: risk football fans, hooligans, subculture, infomal education

Obsah

Úvod	9
1 Subkultury mládeže	11
1.1 Vymezení pojmů mládež a subkultura	11
1.1.1 Mládež	11
1.1.2 Subkultura.....	12
1.2 Obecné charakterizování subkultur mládeže.....	13
1.2.1 Význam subkultur ve vztahu ke společnosti a k jedinci.....	14
1.2.2 Vývoj subkultur mládeže	15
2 Rizikovní fotbaloví fanoušci	16
2.1 Vývoj novodobého fotbalového chuligánství.....	16
2.2 Rozdělení fotbalového publika.....	18
2.2.1 Fotbalový divák	18
2.2.2 Fotbalový fanoušek.....	19
2.2.3 Fotbalový chuligán	19
2.2.4 Ultras.....	20
2.2.5 Roligans	21
2.3 Příčiny fotbalové chuligánství.....	21
2.4 Preventivní a edukační práce s rizikovými fotbalovými fanoušky.....	23
2.5 Fotbalové chuligánství v České republice.....	25
2.5.1 Pre-chuligánská etapa	25
2.5.2 Etapa moderního fotbalového chuligánství	27
3 Edukace a sociální skupiny.....	29
3.1 Vymezení pojmů edukace, vzdělávání, výchova	29
3.1.1 Edukace.....	29
3.1.2 Vzdělávání	30
3.1.3 Výchova.....	30
3.2 Vliv společnosti na výchovu	31
3.3 Sociální skupiny	32
3.3.1 Dynamika sociálních skupin.....	33
3.3.2 Vliv sociální skupiny na jedince.....	35
4 Výzkumné šetření.....	37
4.1 Cíle a úkoly výzkumného šetření.....	37
4.2 Metodologie	38
4.2.1 Metoda získávání dat – hloubkový rozhovor.....	38
4.2.2 Metoda zpracování dat – otevřené kódování	38
4.3 Charakteristika výzkumného vzorku	39
4.4 Výsledky výzkumného šetření	40
4.5 Shrnutí výsledků výzkumného šetření	50
Závěr	58
Seznam použité literatury	60

Seznam obrázků, grafů a tabulek.....	63
Přílohy.....	64
Příloha A: Osnova rozhovoru	64
Příloha B: Ukázkový rozhovor	66

Úvod

Fotbal je fenomén, který během historie prošel řadou proměn. V dnešní podobě je to jeden z nejoblíbenějších sportů, který si získal miliony lidí nejen díky atraktivitě hry, ale také díky dostupnosti napříč sociálními vrstvami a vysoké míře medializace. S popularitou této hry se tedy logicky pojí další fenomén, fotbalové diváctví.

Sportovní fanoušci jsou nedílnou součástí fotbalových zápasů, to oni vytváří atmosféru na stadionu, doprovází svůj tým na všechna utkání. Sami fanoušci často vytváří různé spolky, fankluby a skupiny. Najdou se ale i takové skupiny, kterým nejde jen o prožitek z fotbalového utkání a právě na tyto skupiny se bakalářská práce více zaměřuje.

V první kapitole se práce zabývá subkulturami mládeže, kdy jsou nejprve zvláště představeny pojmy subkultura a mládež. Poté je vysvětlen pojem subkultura mládeže jako celek, naznačen význam ve vztahu ke společnosti a jedinci a stručný historický vývoj.

Druhá kapitola se pak samostatně zabývá jednou konkrétní subkulturou, rizikovými fotbalovými fanoušky. V úvodu kapitoly je zmíněn historický vývoj novodobého fotbalového chuligánství, nezachází se tedy až k prvopočátkům tohoto jevu, ale pouze k posledním několika desetiletím. Následuje rozdělení fotbalového publika, které má přispět k rozlišení mezi rizikovými a nerizikovými fotbalovými fanoušky. Poté se kapitola zabývá příčinami fotbalového chuligánství a preventivní a edukační prací s rizikovými fanoušky. V poslední části se kapitola zabývá historickým vývojem novodobého fotbalového chuligánství v České republice.

Ve třetí kapitole jsou objasněny pojmy edukace, výchova a vzdělávání, je zmíněn vliv společnosti na výchovu a jako poslední část kapitoly jsou zmíněny sociální skupiny. V části o sociálních skupinách je pak stěžejní tzv. dynamika sociálních skupin, tedy jakýsi vývoj skupiny.

Stěžejním bodem celé práce je ale poslední kapitola, která se zabývá samotným výzkumným šetřením. Cílem výzkumného šetření je zjistit zda a jakým způsobem skupiny rizikových fanoušků působí na své členy preventivně a jakým způsobem se pracuje s rizikovým chováním, které se v dané subkultuře vyskytuje.

Výzkumné šetření bylo realizováno se samotnými členy vybraných skupin rizikových fotbalových fanoušků. Pro výzkumné šetření byla použita kvalitativní metoda, konkrétněji polostrukturovaný rozhovor. Během rozhovorů byly zjišťovány potřebné informace na téma prevence rizikových jevů a práce s nimi, a také na téma socializace jedince ve skupině.

1 Subkultury mládeže

1.1 Vymezení pojmů mládež a subkultura

Před objasněním pojmu subkultura mládeže je důležité vysvětlit samostatně pojem mládež a pojem subkultura.

1.1.1 Mládež

Definovat pojem mládež je velmi nesnadné, jelikož pohledy autorů i zkoumajících disciplín (sociologie, psychologie, pedagogika, právo, ...) jsou velmi různorodé. Jednotná definice tedy neexistuje, proto dále v této části budou uvedeny některé příklady vymezení definice mládeže.

Sociologické pojetí pojem mládež spojuje s určitou životní fází, která se postupem času zařadila mezi fázi dětství a dospělosti. Samotný pojem mládež je tedy ovlivňován historickým obdobím a jeho proměnami, a proto nemůže být označeno přesným věkovým rozpětím. I přesto je ale většinou toto období ohraničeno dobou ukončení povinné školní docházky na straně jedné, a završením sociálního zrání na straně druhé – tedy věkem 14 let (popř. 15 let) až 30 let (Velký sociologický slovník, 1996).

Z pohledu psychologie jsou využívány pro pojem mládež termíny pubescence a adolescence. Vágnerová (2000) považuje pubescenci za první fázi dospívání a adolescenci za druhou fázi dospívání. Pubescenci pak přesně určuje obdobím mezi 11. a 15. rokem a adolescenci obdobím mezi 15. a přibližně 20. rokem – pro přechod do dospělosti musí jedinec dosáhnout určitých biologických a psychosociálních znaků. Macek (2003) používá termín adolescence, který vymezuje věkovou hranicí 10 až přibližně 20 let, kdy dochází k významným psychickým, sociálním a tělesným (pohlavní dospívání) změnám. Adolescenci dále rozděluje na časnou (10 – 13 let), střední (14 – 16 let) a pozdní (17 – cca 20 let).

Z pohledu pedagogiky je jako mládež označována skupina lidí ve věku od 14 – 15 let do 25 let, která je ohraničena životní etapou dětství a dospělosti. U jedince dochází, kromě změn v osobnosti, také k významným změnám společenského postavení. Dále se také v tomto období jedinec intenzivně věnuje přípravě pro získání nových sociálních rolí a povinností spojených s následujícím životní etapou dospělosti (Kolář, 2012).

Co se týká vymezení mládeže mezinárodními organizacemi, jako je například OSN či UNESCO, vymezují mládež většinou věkovou hranicí 15 až 25 let, případně 26 let (Hofbauer, 2004).

Problémy v přesném věkovém vymezení mládeže způsobuje nejen různý pohled autorů, zkoumajících disciplín či historické doby, ale v současnosti i tzv. kult mládí. Díky němu se totiž do kategorie mládež zařazují i jedinci, kteří by dříve do této kategorie rozhodně zařazeni být nemohli (Ondrejko, 1997). Pro kult mládí je charakteristická snaha být „in“, proto je spojován s trendy, novými styly a populární kulturou a zavrhuje tak vše minulé. Jde vlastně o snahu jedinců „zůstat mladý“, čehož se snaží dosáhnout buď identifikací s obdobím svého mládí, nebo přizpůsobováním se aktuálním trendům (Smolík, 2015).

1.1.2 Subkultura

Tak jako je nemožné uvést jednotnou a přesnou definici pojmu mládež, tak i pojem subkultura nelze přesně definovat vzhledem k množství přístupů k jejímu studiu. Díky tomuto značnému množství přístupů tak existuje velké množství jednotlivých definic zaměřujících se na jednotlivé znaky a charakteristiky subkultur. I přesto je možné poukázat na důležitý, ba dokonce hlavní, znak subkultury, jímž je zjevná odlišnost od majoritní kultury, která je dána různými faktory – věk, náboženství, zájmy, povolání, etnikum, atd.

Předpona „sub“ ve slově subkultura může mít dva významy. Prvním významem je naznačení osobitosti a rozdílnosti od majoritní společnosti. Druhým významem je naznačení nižšího společenského postavení dané kultury, kdy se tedy jedná o kultury deviantní snažící se znovu vydobýt vlastní prostor (Barker, 2006).

Za subkulturu bývá označována určitá skupina s vlastními pravidly, vzorci chování, názory, odlišujícími se od majoritní kultury. Základem pro její vznik bývá kombinace několika činitelů (etnikum, náboženství, společné zájmy, atd.) a pravděpodobnost jejího vzniku se zvyšuje s vyšší odlišností skupiny obyvatelstva (Velký sociologický slovník, 1996).

Mareš, Smolík a Suchánek (2004) uvádí, že subkulturu mnohdy definuje samo prostředí, kde je prováděn a bez námitek připouštěn nějaký jev, který je většinovou společností pokládán za deviantní nebo vzhledem k platným normám deviantní

opravdu je. Subkultura může být taktéž označena pouze za „jinou“ ve chvílích, kdy není přímo označena za deviantní. Nápadné subkultury pak bývají označovány za výstřední či extravagantní a často vyvolávají pocit hrůzy či fascinace (Smolík, 2010). Není ale neobvyklé, že časem se tyto skupiny začlení do majoritní společnosti a jsou pak považovány za běžnou součást společnosti – dochází k tzv. sociální inovaci společenských norem.

Subkultury někdy utváří tzv. skupinové subkulturní hranice, tedy se úmyslně zavírají do sebe, čímž se chtějí chránit před možným ovlivněním ze strany majoritní společnosti a před rozpadnutím skupiny (Smolík, 2015).

V některých publikacích je s pojmem subkultura taktéž spojován pojem kontrakultura. Termínem kontrakultura je označována subkultura, jejíž normy a hodnoty jsou nejen odlišnými ale přímo protikladnými k normám a hodnotám majoritní kultury.

Termín subkultura bývá velmi často zaměňován s termínem hnutí. Zásadní rozdíly mezi těmito termíny je početnost skupiny, význam ideologie a cíl skupiny. Subkultura je méně početnou skupinou, která nesleduje předem definovaný cíl a nemusí souviset s prosazováním změn ve společnosti (Smolík, 2010).

1.2 Obecné charakterizování subkultur mládeže

„Subkultura mládeže je typ subkultury vázaný na specifické způsoby chování mládeže, na její sklon k určitým hodnotovým preferencím, akceptování či zavrhování určitých norem, životní styl odrážející podmínky života.“ (Velký sociologický slovník, 1996, str. 1248). Obecně lze tedy za subkulturu mládeže označit skupinu dospívajících jedinců, která je něčím spojována (např. zájmem, názorem) a tato společná věc je odlišuje od ostatních sociálních skupin a majoritní společnosti. V rámci těchto subkultur si pak jedinci vytváří hodnoty, postoje a vztah k okolnímu světu i k sobě samému.

Subkultury mládeže bývají často pokládány za základny a pole působnosti extremistických ideologií ohrožujících bezpečnost společnosti. Nicméně mnohdy na jejich základě vznikají neziskové organizace, zájmové organizace či politické strany (Smolík, 2006).

Důležitým rysem subkulturních skupin, který je odlišuje od majoritní společnosti i od sebe navzájem, je styl. Pod styl řadíme vzhled (image), speciální slovní zásobu

(tzv. argot) a celkové vystupování (postoj, výraz, atd.) (Smolík, 2010). Dalšími důležitými rysy je pak kultura a hodnoty skupiny.

Subkultury mládeže bývají samozřejmě mnohdy spojovány se sociálně patologickými jevy (např. subkultura taneční scény bývá spojována s konzumací alkoholu a užívání návykových látek, subkultura emo bývá spojována se sebepoškozováním a sebevraždností), a proto bývají označovány jako deviantní. Jejich životní styl tak může působit negativně ve vztahu k majoritní společnosti nebo ve vztahu k jedinci. Negativní působení ve vztahu k majoritní společnosti se týká rozporu norem, které navíc mohou v rámci subkultury podporovat deviantní chování jejích členů a tedy negativně působit ve vztahu k jedinci. Sama subkulturní skupina ovlivňuje trávení volného času, určuje roli ve skupině, rozděluje práci mezi jednotlivé členy, poskytuje potřebné prostředky (např. ideologické zázemí), organizuje a koordinuje samotné deviantní aktivity a ochraňuje jedince před orgány sociální kontroly, čímž podporuje deviantní chování svých členů.

1.2.1 Význam subkultur ve vztahu ke společnosti a k jedinci

Gruber (1997) uvádí, že pro jedince má subkultura význam především v procesu socializace, kdy se v období dospívání stává sociálním útočištěm, v procesu individuace, kdy může jedinec díky subkultuře nalézt životní hodnoty a dojít osobnostního růstu, a v době stáří a stárnutí, kdy sociální kontakty v rámci subkultury mohou předejít izolaci a osamocení. Dále také uvádí význam subkultury pro společnost, kdy subkultura nesocializovaným jedincům poskytuje specifické „útočiště“, zprostředkovává komunikaci důležitou pro výkon zájmové činnosti a efektivního využití volného času, umožňuje realizovat a vyzkoušet nové vzorce chování, které jsou zároveň vodítkem k odhalení společenských problémů, je projevem míry demokracie a svobody ve společnosti a také může být zdrojem závažných problémů ve společnosti (např. rasově motivovaných útoků).

Syrový (2002) spatřuje význam subkultur například v tom, že poskytují bezpečný prostor v období hledání sebe sama, nebo že jedinci pomáhají s utvářením hodnot, postojů a vztahu ke společnosti a sobě samému.

1.2.2 Vývoj subkultur mládeže

Výrazný rozvoj kultury mládeže a následný nárůst množství subkultur mládeže nastal po druhé světové válce. V této době nejdříve vznikala kultura mládeže jako protiklad kultury dospělého světa a postupem času se stávala specifičtější a nezávislejší (Macek, 2003). Sociální vědy se ale subkulturami mládeže zabývají přibližně až od 50. let 20. století a sociologie dokonce až od 60. let (Smolík, 2010).

Za důležité období v historickém vývoji zkoumání subkultur mládeže se též považuje druhá polovina 70. let, kdy se v odborných kruzích začalo mluvit o dílčích subkulturách mládeže – do té doby se hovořilo o jednolité subkultuře mládeže (Buryánek, 2005).

Co se týče samotného utváření subkulturních skupin, bylo situováno především v Anglii (např. fotbaloví chuligáni, skinheads) a Spojených státech amerických (např. graffiti, hip hop). Odtud byly díky globalizaci rozšiřovány do dalších států, kde získaly své specifické rysy – původní subkultury se vyvinuly a modifikovaly.

Na našem území došlo k nárůstu množství těchto skupin v 90. letech 20. století. V této době přibýly nové možnosti pro trávení volného času a zároveň došlo k zlepšení dostupnosti zahraniční ideologie, hudby a módy. Mládež se pak v rámci subkultur snažila realizovat své „já“, což je možné hodnotit kladně i záporně – kladem může být například navazování nových vztahů a záporně například agresivita (Smolík, 2010).

2 Rizikovní fotbaloví fanoušci

Pro tuto skupinu osob, tuto subkulturu, existují různá pojmenování jako například rizikovní fotbaloví fanoušci, hooligans, fotbaloví chuligáni, rowdies. I přes odlišné pojmenování mají ale tyto skupiny něco společného a to agresivní a násilné chování na stadionech i mimo ně.

„Fotbalové chuligánství je pojem užívaný pro popis asociálních či antisociálních aktivit příznivců jednotlivých fotbalových klubů.“ (Smolík, 2004, str. 16) Mezi tyto aktivity patří výtržnictví, vandalismus, vniknutí na hrací plochu, verbální či fyzické útoky na ostatní chuligány, hráče, rozhodčí atp.

2.1 Vývoj novodobého fotbalového chuligánství

„Násilí spojené s fotbalem není nic nového. Dnes již zemřelý otec jednoho přítele naší rodiny mi kdysi vyprávěl, jak před válkou jako mladík jezdil všude, kde hráli West Ham, jak, když přijeli na zápas s Millwallem, začaly rvačky už ráno, pokračovaly během hry a neskončily ani pozdě v noci. Nicméně počínaje šedesátými lety problémů značně přibývalo.“

M. King, M. Knight: *Hoolifan: 30 let násilí*, str. 11

Samotné slovo hooligans (chuligán) vzniklo v Londýně v 19. století. Za vznikem tohoto slova stojí pravděpodobně irská imigrantská rodina jménem Hooligan či Houlihan, jež byla proslulá svým nepřizpůsobivým chováním a od jejichž jména je slovo hooligan odvozeno. Pojem chuligánství se časem začal využívat jako označení pro kriminální či výtržnické chování, později i ve spojitosti s fotbalem (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Fotbalové chuligánství a s ním spojené násilí se kolem fotbalu projevovalo od vzniku tohoto sportu. Novodobé fotbalové chuligánství ale vzniklo v Anglii v 60. letech 20. století. V této době došlo k nápadné změně ve stylu fandění fotbalových chuligánů. Skupiny byly daleko více organizované, začaly předvádět secvičené chorály, vlny, slogany, a také se začaly více účastnit výjezdů na hřiště konkurentů. Britský styl fotbalového chuligánství také doplňovalo značné množství konzumovaného alkoholu, projevy nacionalismu, rasismu a xenofobie (Smolík, 2008). Co se týče oblékání a celkového vzhledu fotbalových chuligánů patřících převážně do dělnické třídy, v této

době byl pro ně typický vzhled pojící se subkulturou skinheads, která zde má svůj počátek (Kasal, 2013). Koncem 60. let se pak mnoho členů ze skupin fotbalových chuligánů hlásilo k subkultuře skinheads, což vedlo k tomu, že byly tyto subkultury spojovány (Sekot, 2008).

K vývoji fotbalového chuligánství přispěla také média, díky nimž patrně došlo ke zvýšení četnosti násilí. Média brala fotbalové chuligánství jako zajímavé téma a tak televize i noviny často informovaly veřejnost o výtržnostech, které tyto skupiny páchaly. Informace byly často zkreslené, jelikož média negativní jevy spojené s fotbalem až přehnaně zdůrazňovala – například rituální boj dobytí kotle popisovala jako válku mezi národy (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

V letech 70. pak došlo k exportu tohoto jevu mimo Britské ostrovy do zbytku Evropy díky účasti anglických týmu na pohárových soutěžích (Smolík, 2008). Tento export fotbalového chuligánství byl pojmenován jako „Britská nemoc“ (Carnibella a kol., 1996; Sekot, 2008; Smolík, 2008; Kasal, 2013). Také se začala vymýšlet různá bezpečnostní opatření na stadionech, která měla zabránit propuknutí násilí. Mezi tato bezpečnostní opatření patří oddělení konkurenčních fanouškovských skupin, zřízení bariér a dozoru na zápasech.

Další změnou, kterou 70. léta přinesla, bylo nahrazení skinheadského vzhledu fotbalových chuligánů streetwearovým oblečením. „*Z drsně vypadajících „chlapíků“ v těžkých botách a bombrech se přeměnili ve sportovně vypadající chlapce s polodlouhými vlasy.*“ (Kasal, 2013, str. 106) Změna vzhledu ale nepřinesla zlepšení v chování, spíše naopak. Regionalismus, patriotismus a radikalismus byl na vzestupu. Celkově se v této době chuligánství velmi rozšířilo a na toto rozšíření doplatili slušní diváci, fotbalové kluby i daňoví poplatníci.

Výjezdy britských klubů do Evropy byly během 70. a 80. let doprovázeny obavami a zvýšením bezpečnostních opatření – dochovalo se do současnosti (Smolík, 2008).

V 80. letech došlo k vyvrcholení problémů a nebezpečí spojenému s anglickými fotbalovými chuligány díky Bruselské tragédii, ke které došlo 25. května 1985. V tento den se v Bruselu konalo finále Poháru mistrů evropských zemí, kde britští chuligáni napadli kameny italské fanoušky. V nastalé panice pak došlo k prolomení ochranné zdi a

následně bylo zraněno přibližně 250 lidí a dalších 42 přišlo o život. Následkem Bruselské tragédie bylo vyloučení anglický klubů z evropských soutěží na pět let a samozřejmě také došlo k hledání nových bezpečnostních opatření (Kasal, 2013).

Během 80. a 90. let taktéž byly na Britských ostrovech přijímány zákony, které měly zabraňovat střetům a trestat agresivní chování chuligánských skupin.

90. léta jsou označována za dobu superchuligánství, jelikož díky mobilním telefonům a internetu je usnadněno organizování násilí, střetů mezi jednotlivými konkurenčními skupinami fotbalových chuligánů a předejít zásahům policie (Nikl, Volovecký, 2007).

2.2 Rozdělení fotbalového publika

Je důležité odlišit fotbalové chuligány od ostatních osob sledujících fotbalová utkání, proto se využívá dělení na tři velké skupiny – fotbaloví diváci, fotbaloví fanoušci a fotbaloví chuligáni. Tyto tři skupiny bývají ještě doplňovány čtvrtou skupinou, skupinou ultras. Kasal (2013) pak také ještě zmiňuje jako další skupinu fanoušků skupinu roligans.

2.2.1 Fotbalový divák

Fotbalový divák je popisován jako pasivní pozorovatel, pro kterého je fotbal pouhou podívanou s určitým dějem a výsledkem (Kasal, 2013). Není tedy spojen s určitým klubem – nijak se s ním neztotožňuje (nenosí jeho barvy ani symboly), a není tak ovlivňován soupeřením týmů. Jeho pohled na utkání je tak zcela neutrální, čímž se zároveň zvyšuje objektivní hodnocení hry (Slepička a kol., 2010). Častěji sleduje zápasy „pasivně“, tedy prostřednictvím televize, internetu, tisku, apod., než přímo na stadionu, a tedy nezná rituály (chorály, pokřiky, apod.) běžné pro fotbalové fanoušky a chuligány (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Dle Kasala (2013) pro diváka není důležité samotné utkání, ale s ním spojené pobavení případně navázání společenských kontaktů, proto do této skupiny začleňuje i sponzory a významné hosty, kteří ve sportovních utkáních vidí příležitost, při níž může dojít k uzavření obchodních smluv.

Divák nesleduje zpravidla pouze fotbal, ale i jiné sporty a taktéž i jiná odvětví (například kulturní představení). Fotbal tak pro něj dosahuje stejné úrovně jako zmíněné

kulturní představení, jelikož z obou podívaných si odnáší pocit spokojenosti a silný prožitek ze hry (Smolík, 2008).

2.2.2 Fotbalový fanoušek

Fotbalový fanoušek na rozdíl od diváka již fandí určitému hráči nebo klubu a očekává jeho dobré výsledky a výhru. Věří, že jeho klub je tím nejlepším, a proto nebývá jeho hodnocení objektivní. S klubem se tedy identifikuje a prožívá tak jeho úspěchy i neúspěchy (Smolík, 2008). Samotná identifikace s klubem bývá tak silná, že fanoušek prožívá silnou emoční reakci například na nepotrestaný faul na hráče svého klubu (Slepička, 1990).

Fanoušek ztotožnění s klubem ukazuje zvláště nošením repliky dresu, klubové šály, trička, atd., tedy prostřednictvím oblečení, ale také například odznakem nebo vlaječkou, kterou může mít pověšenou doma či v autě (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004). Fanoušci stejného klubu se tak stávají jednotnou skupinou, která má vlastní identitu, a která se staví proti fanouškům klubu konkurenčního. Na základě této skupinové identity tak vzniká rivalita a dělení na „MY“ (fanoušci jednoho klubu) a „ONI“ (fanoušci konkurenčního klubu) (Slepička, 1990).

2.2.3 Fotbalový chuligán

Jedním z rozdílů mezi fotbalovými fanoušky a chuligány je, že chuligánské skupiny se častěji ztotožňují se svojí skupinou než s klubem. Díky tomuto sebedefinování skupiny vzniká jistá výjimečnost této skupiny (Smolík, 2008). Aby se od sebe jednotlivé chuligánské skupiny odlišily, mají svůj vlastní název a znak, který je vyobrazen na vlajkách, šálách, tričkách, čepicích a dalších věcech.

„Fotbalový chuligáni se sdružují ve skupinách tvořených většinou mladými militantně orientovanými „příznivci“.“ (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004, str. 12) Chuligánská skupina má jako primární cíl vyvolat konflikt s jinou, nepřátelskou, skupinou, vyhledávají příležitosti k těmto konfliktům, a fotbalový zápas je tedy pro ně pouhou záminkou zprostředkovávající možnost vyvolat konflikt se soupeři (Sekot, 2008). King ve své publikaci *Hoolifan: 30 let násilí* (2005, str. 10) tento výrok taktéž potvrzuje a to následujícím tvrzením: *„Pro spoustu chlapů je jejich vlastní pověst dobrých bojovníků důležitější než výkony na hřišti, je to otázka cti a identity.“*

Chuligánské skupiny bývají velmi dobře organizovanými skupinami, jejíž členy kromě rivality a nenávisti vůči nepřátelským skupinám mohou sjednocovat i společné politické, rasové, náboženské, národnostní, regionální či sociální motivy (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Identifikaci se skupinou fotbalových chuligánů její členové prezentují hlavně oblečením. Můžeme je vidět oblečené převážně ve streetwearovém oblečení typických značek jako je například UMBRO, Lonsdale nebo Pittbull (Nikl, Volovecký, 2007). Tyto skupiny se také zviditelňují pomocí fanzinů¹, webových stránek (nejznámějšími jsou www.hooligans.cz a www.supporters.cz), samolepek (stickers) nalepených na veřejných a dobře viditelných místech (např. lampě veřejného osvětlení, zástávce MHD, vlaku, atd.), ale také pomocí graffiti.

Co se týče způsobů jednání chuligánů, můžeme přímo na stadionu pozorovat vniknutí na hrací plochu, házení předmětů (např. dýmovnic) na hrací plochu nebo na rozhodčí a hráče. Dále také dochází k vandalismu, které se projevuje ničením vybavení stadionu například vytrháváním sedaček, případně jejich následným pálením, a k výtržnostem (potyčky s policií či pořadatelem). Na stadionech také dochází ke konfliktům s užitím verbálního i fyzického útoku a to vůči chuligánům a fanouškům soupeřova týmu (i vůči divákům), hráčům soupeřova i vlastního týmu, rozhodčím, pořadatelům atd. Mimo stadion pak často dochází k sjednáváním i neplánovaným potyčkám chuligánských skupin na různých místech, například na parkovištích, nádražích, v parcích, atd. Jednání chuligánů se tedy neřídí principy fair-play, ale směřuje k chování označovanému jako deviantní, jelikož porušuje společenské normy (Sekot, 2008).

2.2.4 Ultras

Skupiny ultras se dají definovat dvojím způsobem. První způsob tvrdí, že se jedná o nejvýraznější fanouškovskou skupinu, jelikož jde o fanoušky, kteří ochotně věnují svému klubu část soukromého života. Členové ultras chodí do kotle², vymýšlí a provádí chorea, jsou se svým klubem na všech zápasech – na domácím stadionu i mimo něj. Jde o skupinu, která primárně nevyhledává konflikty jako je tomu u skupin chuligánů, ale jejím

---

¹ Spojení anglických slov fan (fanoušek) a magazine (časopis).

² Část fotbalového stadionu, určená pro radikální příznivce klubu (obsazovaná skupinami ultras a chuligánů). Tento pojem je využíván v rámci ČR, každá země má vlastní pojmenování tohoto prostoru (např. Anglie užívá pojem „end“, Francie „kop“, Polsko „mlyn“) (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004). Od členů kotle je očekáváno vytvoření bouřlivé atmosféry. Kotel se totiž odlišuje skupinovou dynamikou a oblečením, společným skandováním a vyvěšováním vlajek (Smolík, 2008).

členům jde o prožitek z fotbalu a podporu svého klubu. O ultras se tak říká, že vytváří na stadionu atmosféru, proto je záměrem mnoha klubů vytvoření těchto skupin a některé jsou dokonce fotbalovými kluby organizovány (Sekot, 2008, Kasal, 2013). Samotní členové ultras skupin se s tímto způsobem definice ztotožňují.

Na druhé straně se může jednat o skupinu, která páchá násilné činy, a proto je řazena mezi fotbalové chuligány, respektive je vnímána jako synonymum pro fotbalové chuligány. Dle toho tvrzení se tedy jedná o radikální fanoušky. Dalším důvodem tvrzení, že ultras skupiny patří mezi fotbalové chuligány je fakt, že tyto skupiny spolu mnohdy kooperují (Smolík, 2008).

2.2.5 Roligans

Roligans je skupina, jež je protiváhou hooligans. Zaměřují se na slušné, nekonfliktní, fandění, které doplňují komickými a recesivními prvky (Kasal, 2013). Tato skupina nezpůsobuje násilnické výtržnosti a odsuzuje jednání skupin fotbalových chuligánů. Jedná se o skupinu typickou pro Skandinávské země, zejména pro Dánsko (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

2.3 Příčiny fotbalové chuligánství

Existuje mnoho možností, teorií, proč se chuligáni chovají agresivně a násilně a proč se někdo vůbec stane fotbalovým chuligánem. Některé publikace například uvádí, že si mladí lidé tímto způsobem snaží vyplnit volný čas. Jiné, že jde o osoby s agresivními sklony.

Při zkoumání příčin fotbalového chuligánství jsou za základ považovány dva přístupy – psychologický a sociologický či sociálně-psychologický. Psychologické přístupy o fotbalových chuligánech tvrdí, že jde o osobnosti s agresivními sklony, abnormálně temperamentní a sociálně nepřizpůsobivé. John Harrington, jakožto představitel tohoto přístupu, prosazoval segregaci těchto agresorů od „bezproblémových“ diváků. Samotné psychologické přístupy byly v podstatě vyvráceny, jelikož mezi fotbalovými chuligány byli i jedinci, kteří se nedali označit jako osoby násilnické a sociálně nepřizpůsobivé (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Sociologické přístupy se zaměřují na kulturu, sociální strukturu a sociální prostředí, v němž chuligánské chování zaznamenáme. V minulosti se mnozí autoři, ale také veřejnost, domnívali, že nevhodné chování fotbalových chuligánů způsobuje jejich

nižší společenské postavení, nedostatečné vzdělání, nevyhovující zaměstnání a nutkání vyhledávat vzrušující a nebezpečné situace. Ačkoli se tyto poznatky po určitou dobu zdály dostačující, byly časem pomocí výzkumů vyvráceny. Jak dnes víme, mnoho jedinců hlásících se ke skupinám fotbalových chuligánů pochází ze středních i vyšších společenských vrstev. Toto tvrzení dokazuje i fakt, že tito lidé vynakládají nemalé finanční částky spojené například s výjezdem klubu na stadion konkurence (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Segregace, kterou John Harrington prosazoval, je využívána dodnes. Fotbaloví chuligáni mají na stadionech vlastní sektory (již zmíněný kotel), ve kterých jsou separováni od ostatních diváků pomocí plotů a policejního dozoru. Otázkou ale stále zůstává, jestli je tato separace prospěšná či nikoli, jelikož může fungovat jako určitá prevence vzniku násilí, ale zároveň může být jeho možnou příčinou. Šveřepa (2004) je toho názoru, že díky této separaci byl chuligánům poskytnut prostor, v němž se můžou dopouštět násilí a tak potvrdit své sociálně nežádoucí chování, a proto doporučuje, aby postupně docházelo k integraci chuligánů mezi ostatní diváky. Také kritizuje počínání médií, které jsou považovány za další příčinu vzniku násilí na stadionech. Média mají tendenci informace o přípravách policie a stadionu před utkáním a o následném násilí páchaném skupinami chuligánů zveličovat.

Bednářová (2004) tvrdí, že anonymita, atmosféra davu, posilnění alkoholem a nadměrná fixace na vítězství podporovaného klubu může u mladistvých vyvolat agresi a tedy je podpořit v násilnostech. Za nejrizikovější skupinu považuje jedince kolem dvaceti let věku. Za další možné příčiny agrese pak považuje nezaměstnanost a ztrátu životních perspektiv.

Sekot (2008) uvádí jako jedny z možných příčin vzniku násilí v prostředí fotbalu, a i jiných sportů, intrapsychický a interpersonální konflikt. U intrapsychického konfliktu jde o nesoulad mezi očekáváním a skutečností průběhu utkání, u interpersonálního pak jde o střet názorů, postojů, zájmů a představ mezi jedinci i skupinami. Jako další příčinu zmiňuje nepřiměřenou emoční reakci na výhru či prohru podporovaného klubu, kterou často umocňuje konzumace alkoholu, a tedy nedostatečnou frustrační toleranci.

Slepička (2010) zmiňuje souvislost agrese se sociálním učením a také s frustrací, která vede k negativním emocím. Slepička (2009) také rozděluje příčiny násilí způsobené diváky na stadionech na ty vztahující se k:

- Společenskému prostředí a sociálnímu začlenění jedince, mezi něž patří sociální deprivace, která je následkem nedostatečných sociálních vztahů. Důležitou roli zde mají i ekonomické problémy (např. ztráta zaměstnání), krize morálních hodnot či opakované prezentování násilného chování v médiích.
- Specifickému prostředí sportu – v tomto okruhu jde o to, že jedinec je díky pobytu na stadionu vytržen z šedi, stereotypu, běžného pracovního dne a zažívá tak jisté „dobrodružství“. Příčinami násilí a agrese plynoucí přímo ze sportovního prostředí pak je identifikace s klubem a nápodoba agresivního chování samotných hráčů.
- Situačním podmínkám v hledišti i na hřišti, kde největší příčinou vzniku násilí je anonymita, s níž jednotlivec pociťuje menší odpovědnost za své chování a kterou poskytuje dav v hledišti. Také samotný vývoj zápasu, hlavně ten negativní, ovlivňuje u diváků vznik nevhodného chování a tedy verbálního i fyzického útoku.
- Úloze médií, které mohou předem ovlivnit emocionální prožívání diváků a to pozitivně i negativně. Média denně prezentují ve velké míře různé formy násilí, což ale může vést k tomu, že společnost agresivní a násilné jednání přijme jako běžné, normální chování.

2.4 Preventivní a edukační práce s rizikovými fotbalovými fanoušky

Práce s rizikovými fotbalovými fanoušky se zaměřuje především na prevenci a dále na kvalitní trávení volného času mládeže. Preventivní práce se zaměřuje nejen na prevenci násilí, ale také na prevenci doprovodných rizikových jevů spojovaných s fotbalem a fotbalovými chuligány, konkrétně s prevencí rasismu a xenofobie. Pro prevenci těchto doprovodných jevů jsou provozovány projekty, kampaně, s tématem stop rasismu, které jsou organizovány jak fotbalovými kluby, tak i samotnými fanoušky a někdy dokonce skupinami chuligánů (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

V boji proti projevům rasismu a xenofobie i proti násilí páchanému chuligánskými skupinami, někdy i proti samotným chuligánským skupinám, existuje síť organizací, která se dělí dle úrovně působnosti na místní, státní, evropskou a celosvětovou. Pod místní úroveň spadají lokální správní orgány, složky bezpečnosti i fotbalové kluby. Pod úroveň státní řadíme policii, respektive její specializované jednotky, které bojují proti nežádoucím jevům, které se s chuligánskými skupinami spojují, i proti chuligánům samotným, dále pak národní fotbalový svaz či organizace zajišťující osvětovou činnost. Na evropské úrovni se jedná především o Svaz evropských fotbalových svazů³ a na úrovni celosvětové pak o Mezinárodní federaci fotbalových svazů⁴ (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004). Organizace vyšší úrovně, konkrétněji například FIFA, využívají často vzoru, vlivu slavných osobností (samotných fotbalistů, ale například i zpěváků a herců) pro poučení publika pomocí kampaní například na téma stop rasismu. V rámci kampaní pak může být například natočeno krátké video, v němž tato slavná osobnost vystoupí a ukáže, že nesouhlasí s rasistickým a xenofobním chováním některých fanoušků. Video pak následně může být prezentováno v televizi před samotným přenosem utkání nebo i v jeho pauzách. Dále se také například vytváří billboardy, které bývají umístěny v blízkosti stadionů.

Pro prevenci násilí byla přijata i legislativní opatření. Konkrétně v ČR vyšla v roce 2006 v platnost novela trestního zákoníku, která umožňuje udělit pachateli narušujícímu zápas trest odnětí svobody až na dva roky nepodmíněně. Dále tato novela také umožňuje udělit jedinci zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (Smolík, 2008). Na mezinárodní úrovni pak existuje Evropská úmluva k diváckému násilí a nevhodnému chování při sportovních utkáních, zvláště při fotbalových zápasech, která vyšla v platnost v roce 1985 jako reakce na Bruselskou tragédii (Smolík, 2004). Pro lepší kontrolu byla také zřízena v rámci policie specializovaná pracoviště zabývající se delikty páchanými rizikovými fotbalovými fanoušky.

Pro prevenci je taktéž důležitá sociální práce se samotnými fotbalovými chuligány, formou takové práce je fanprojekt. „*Fanprojekt je měkká forma sociální práce s mládeží.*“ (Šveřepa, 2004, str. 26). Hlavním cílem fanprojektu je předejít vzniku násilí

---

³ UEFA – Union of European Football Associations

⁴ FIFA – Fédération Internationale de Football Association

pojícího se s fotballem, který bývá doplněn o cíle dílčí. Dílčím cílem může být například snaha naučit chuligány řešit spor jinak než pomocí agrese a násilí (Šveřepa, 2004).

Bednářová (2004) také zmiňuje, v rámci prevence diváckého násilí, důležitost spolupráce všech organizací, které se podílejí na organizaci zápasu a zabezpečují pořádek a bezpečnost. Dále také rozlišuje prevenci diváckého násilí na tu prováděnou přímo fotbalovými kluby (např. zřízení fan klubu) a na přímou práci s fanoušky na stadionech (fankoučink). Fan klub je centrem pro mládež, zřízeným fotbalovým klubem, kam mládež dochází a tráví zde svůj volný čas. Hlavním cílem těchto center je tedy nabídnout mládeži možnost kvalitně trávit volný čas. Oproti tomu v rámci fankoučinku jde již o práci s diváky přímo na stadionech a tato práce má za cíl naučit fanoušky řešit spory jinak než násilím, odstranit předsudky a pocity nepřátelství vedoucí k rasismu a xenofobii, postupně se snažit odstranit nevhodné chování, dosáhnout sociální izolace rizikových fanoušků atd.

V rámci prevenci násilí přímo na stadionech se také využívá separace rizikových skupin fanoušků od ostatních diváků. Tito rizikovní fanoušci jsou umístováni do zvláštních sektorů stadionu (kotel). Jak již bylo zmíněno v předchozí podkapitole, Šveřepa (2004) uvádí, že separace skupin rizikových fanoušků od zbylých diváků na stadionu funguje spíše jako podpora nežádoucího chování než jako jeho prevence.

2.5 Fotbalové chuligánství v České republice

V ČR je nebezpečnost fotbalového chuligánství výrazně menší než v jiných zemích (např. země bývalé Jugoslávie) i přesto by se ale neměl tento jev podceňovat.

Vývoj fotbalového chuligánství v ČR lze rozdělit do dvou základních etap:

1. pre-chuligánská etapa neorganizovaného fotbalového násilí, výtržností a vandalismu (do první poloviny 90. let 20. století)
2. etapa moderního fotbalového chuligánství organizovaných gangů (od druhé poloviny 90. let 20. století) (Smolík, 2008)

2.5.1 Pre-chuligánská etapa

Pre-chuligánská etapa začala na přelomu 19. a 20. století, tedy od počátku fotbalu v ČR, a jejím koncem je udávána první polovina 90. let 20. století. Největšího významu však fenomén fotbalového chuligánství nabývá v 80. letech 20. století (Smolík, 2008).

Neslušné až vulgární projevy kritiky hráčů, rozhodčích i pořadatelů, vulgární projevy mířené proti fanouškům konkurenčního týmu či dokonce menší fyzické střety, které nebyly nijak zvlášť závažné, se dají pozorovat již od počátku fotbalu u nás (Slepička, 1990). V době komunismu pak sloužily tyto projevy na stadionech často jako vyjádření nesouhlasu s režimem (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Největší nárůst problémů s diváky nastal v době normalizace v 80. letech minulého století, kdy si část tehdejší mládeže⁵ vybíjela svoji frustraci vyplývající z komunistického režimu na stadionech – narůstala agrese, slovní i fyzická. „*Násilnosti a výtržnosti začaly ve dnech zápasů doprovázet průvody vlajkonošů Prahou, Brnem, Olomoucí i Ostravou.*“ (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004, str. 131). V této době sice byla nastolena cenzura tisku, i přesto ale tehdejší Rudé Právo občas o výtržnostech spáchaných vlajkonoši psalo. Zároveň s tím se k nám v této době dostal způsob „fandění“ anglických fanoušků – tzv. britská nemoc⁶ se během svého šíření dostala i k nám (Kasal, 2013).

Zásadním zlomem v první fázi vývoje fotbalového chuligánství u nás je událost z června 1985, kdy spartanští vlajkonoši při výjezdu na zápas zničily vlak, v němž cestovali. Tato událost měla za následek odsouzení viníků a zvýšení zájmu bezpečnostních složek o fotbalové chuligánství jako nový úkaz. Událost byla následně také zfilmována⁷ s cílem zapůsobit na mládež preventivně. Film měl ale naopak za následek zvýšení zájmu mladých lidí o to, být součástí takové skupiny (Carnibella a kol., 1996; Smolík, 2008).

Další významnou změnou byla listopadová revoluce v roce 1989 a následná změna politického režimu, která měla za následek dezorientaci bezpečnostních složek a následnou dočasnou neschopnost potlačit nevhodné chování chuligánů. V této době také začali stadiony navštěvovat jedinci hlásící se k subkultuře skinheads, kteří rozšířili své rasistické či neonacistické názory mezi ostatní rizikové fanoušky (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004). Po roce 1989 je také podstatný ve vývoji fotbalového chuligánství fakt, že se začaly tvořit nové chuligánské skupiny i u menších měst než je například Praha a Ostrava (Kasal, 2013).

---

⁵ Tato mládež nebyla ovlivněna komunistickou propagandou, nesouhlasila s režimem, ale zároveň nebyla ochotna provést podstatnější protest.

⁶ vysvětlení pojmu viz. podkapitola 2.1

⁷ film Proč? režiséra Karla Smyczka z roku 1987; kultovní film českých fotbalových chuligánů

Začátkem 90. let došlo ke zlepšení organizace jedinců v kotlích a častějším výjezdům na stadiony soupeřů, což zároveň vedlo k většímu množství střetů mezi chuligánskými skupinami i mimo stadion. Se zlepšením organizace souviselo tedy narůstání agrese, ale zároveň také rozvoj působivější podpory, povzbuzování, oblíbeného klubu. Taktéž se v této době objevují první fanziny (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Se zvyšující se agresivitou fotbalových chuligánů se také zvyšovala četnost další tragédií, které naznačovaly nové vlastnosti, charakteristiku, fotbalového chuligánství.

2.5.2 Etapa moderního fotbalového chuligánství

Druhá etapa vývoje fotbalového chuligánství začala v druhé polovině 90. let minulého století, kdy při několika klubech vznikly stabilnější chuligánské skupiny – při jednom klubu jich může být i více. Tyto skupiny již měly pevnější členské jádro a vlastní pevně stanovený název obsahující slovo parta, gang, ultras, divize apod. Taktéž tato vývojová etapa přinesla i vyšší počet vydávaných fanzinů či vznik několika internetových chuligánských stránek (Smolík, 2008).

Co se týče střetů mezi jednotlivými skupinami chuligánů, díky bezpečnostním opatřením na stadionech jsou tyto omezeny, což ale vede k vyšší četnosti střetů mimo stadiony. Střety mezi skupinami jsou domlouvány pomocí mobilních telefonů a internetu a součástí domluvy není pouze místo a čas konání, ale také například počet účastníků, povolené zbraně, věkové rozmezí účastníků atd. – stále dochází i k nedomluveným střetům. Samotná doba trvání střetu se zkracuje, jelikož policie přijíždí na místo konání poměrně rychle, vzhledem k současným možnostem pro plánování jim ale nedokáže předem zabránit (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

Střety se nemusí dít pouze mezi chuligánskými skupinami, občas můžeme také zaznamenat akce zaměřené proti hráčům, trenérům, rozhodčím atd. Jedním takovýmto incidentem, který byl hojně probíráán v médiích a následně vedl ke zlepšení spolupráce mezi policií a fotbalovými kluby, je incident z května 2003, kdy fanoušci pražské Bohemians napadli během zápasu pomezního rozhodčího (Smolík, 2008).

Mezi časté problémy spojené se skupinami chuligánů patří také rabování na benzinových pumpách. Nejzávažnějším problémem ale je přijímání extremistických politických názorů pojících se s rasismem a neonacismem. Chuligánské skupiny tíhnoucí k pravicovému extremismu často své názory projevují pomocí hesel, článků ve fanzinech

i vyobrazené symbolice (např. keltské kříže, sig-runy) na transparentech. Někdy ale může dojít ze strany veřejnosti k záměně smyslu „politických“ projevů chuligánů, jelikož tyto projevy mohou být myšleny pouze jako provokace a ne jako názor, se kterým se ztotožňují (Mareš, Smolík, Suchánek, 2004).

3 Edukace a sociální skupiny

Jelikož nebyla vydána odborná publikace na téma fungování edukace uvnitř skupiny rizikových fotbalových fanoušků, tato kapitola obsahuje pouze obecné vymezení pojmů edukace, výchova, vzdělávání, poznatky o vlivu společnosti na výchovu a obecné vymezení sociálních skupin, jejich dynamiky a poznatky o jejich vlivu na jedince.

3.1 Vymezení pojmů edukace, vzdělávání, výchova

3.1.1 Edukace

Termín edukace je využíván v mezinárodní terminologii a označuje výchovně-vzdělávací proces. Edukace se dělí na autoedukaci (sebevzdělávání a sebevýchova) a heteroedukaci (výchova a vzdělávání jiných lidí) (Kolář, 2012). Dále lze edukaci rozdělit také na formální, neformální a informální. Formální edukací se rozumí výchova a vzdělávání v rámci organizovaného vzdělávacího systému (školy). Neformální edukací se rozumí výchova a vzdělávání mimo rámec formálního vzdělávání (zájmová činnost, autoedukace, subkultury) a informální edukací se rozumí výchova a vzdělávání probíhající mimo jakoukoli instituci, která není nijak organizovaná.

Průcha (2002) užívá termínu edukační realita, což je prostředí, situace či proces, v němž probíhají edukační procesy nebo fungují edukační konstrukty. Edukačním procesem pak je jakákoliv činnost, při níž dochází k učení ať už přímo nebo zprostředkovaně, a edukačními konstrukty jsou všechny teoretické výtvořiny určující nebo ovlivňující zmíněné edukační procesy.

Obecně lze edukaci definovat jako záměrné, cílevědomé a systematické působení na rozvoj jedince, jeho schopnosti, vědomosti, dovednosti, hodnoty, morální a mravní kvalitu osobnosti, které působí od narození až do smrti.

Edukační procesy

Jak již bylo zmíněno výše, edukační procesy jsou jakékoli činnosti, při nichž dochází k učení. Z toho vyplývá, že edukační procesy zahrnují velké množství činností a probíhají po celý život.

Průcha (2002) rozlišuje tři typy edukačních procesů dle záměrnosti učení:

- Edukační procesy typu A, při nichž dochází k náhodnému a spontánnímu učení. Při těchto procesech si neuvědomujeme, že se učíme.
- Edukační procesy typu B, při nichž dochází k záměrnému učení. Tyto procesy jsou vlastně vědomou autoedukací.
- Edukační procesy typu C, což je řízené učení. V tomto druhu edukačních procesů je učení organizováno z vnějšku.

3.1.2 Vzdělávání

Vzdělávání je proces získávání vědomostí, dovedností a postojů a následné rozvinutí schopnosti je používat. Tento proces je realizován v rámci vzdělávacích zařízení i vlastní aktivity. Má své cíle, obsahy a funkce (Kolář, 2012). Vzdělávání není pouze o naučení se novým poznatkům a dovednostem, ale také o zformování postoje jedince ke společnosti i celému světu a je tedy také procesem utváření osobnosti (Horák, Kolář, 2004).

Proces vzdělávání zahrnuje zpravidla činnost edukátora (vzdělává - učitel) a činnost edukanta (je vzděláván - žák) a odehrává se ve dvou podobách – vyučování a sebevzdělávání. Vyučování se většinou myslí proces vzdělávání, který se běžně odehrává ve školách a jde tedy o vzájemnou interakci mezi učitelem, učivem a žákem s předem určenými podmínkami. Proces sebevzdělávání je pak vzájemnou interakcí mezi učícím se jedincem a učivem.

S termínem vzdělávání se pojí také termín vzdělání, který je výsledkem procesu vzdělávání, tedy určitý dosažený stav rozvinutosti člověka.

3.1.3 Výchova

„Výchova je záměrné, cílevědomé působení, které se projevuje všestranným formováním osobnosti a má adaptační, anticipační a permanentní charakter. Je to specifická lidská činnost.“ (Grecmanová, 1998, str. 50)

Valihorová (2013) tvrdí, že výchova je procesem, při kterém se vzájemně ovlivňuje vychovávaný a vychovávající, a zároveň procesem, při kterém ovlivňujeme sebe samé – sebevýchova.

Výchova je brána jako společenský jev. Z tohoto pohledu jde pak o záměrné a cílené ovlivňování procesu socializace jedince, a tedy ovlivnění složky hodnotově normativní, vztahové, rezultativní a osobnostní (Kraus, Poláčková, 2001).

Působení na osobnost člověka v rámci výchovy může být jak záměrné, tak nezáměrné, kdy je člověk ovlivňován okolním světem.

Výchova formální, neformální a informální

Formální výchova je uskutečňována ve vzdělávacích zařízeních. Je tedy podporována státem a věkově diferencovaná – základní až vysokoškolské vzdělání, po jehož ukončení jedinec obdrží doklad o absolvování.

Výchova neformální se týká např. činností v zájmových kroužcích, které jsou cílené a záměrné. Neformální výchova je uskutečňována mimo formální výchovný systém a nebývá ukončena udělením osvědčení.

Informální výchova je zpravidla nezáměrné a neorganizované působení podnětů v blízkém životním prostředí. Jedná se tedy o učení pocházející ze zkušeností a samotného kontaktu například s médii, vrstevnickými skupinami, přáteli (Hofbauer, 2004).

3.2 Vliv společnosti na výchovu

Vliv společnosti se proměňuje například s konkrétním místem, preferovaným náboženstvím, dobou. Hodnoty a normy, které společnost v rámci výchovy vštěpuje lidem například v Číně, jsou jiné než u nás. Také hodnoty a normy, které vštěpovala lidem před lety, dnes platit nemusí. Zároveň se v průběhu let některé hodnoty a názory, které byly považovány za nevhodné až deviantní, staly běžnými. Značný vliv na výchovu má taktéž kvalita života v dané společnosti.

Na jedince v průběhu procesu výchovy působí taktéž vnější vlivy, na něž reaguje a postupně si osvojuje společenské normy a hodnoty. Mimořádný vliv pak má rodina a vrstevníci (Štréblová, 2014).

V období dětství má značný vliv na výchovu rodina, v období dospívání pak mají významný vliv vrstevnické skupiny, popř. subkultury mládeže, ke kterým se mladý člověk hlásí.

Kraus (2001) uvádí dvě funkce prostředí na proces výchovy – situační a formovací. Situační funkcí se myslí každý výchovný zásah odehrávající se například ve třídě, klubovně, doma či na hřišti. Prostor tak vytváří podmínky, které jsou v souladu s výchovnými cíli (pozitivní vliv), v rozporu s výchovnými cíli (negativní vliv) či jsou nepodstatné (neutrální vliv). Formovací funkcí je pak myšlen vliv jednotlivých prostředí na jedince – každý člověk má tendenci se chovat odlišně v odlišných prostředích. Působení prostředí je spontánní, tedy si ho jedinec ani neuvědomuje a Kraus proto doporučuje, využít tohoto vlivu prostředí. Jeho spontánnost je totiž jeho výhodou, jelikož pokud si jedinec neuvědomuje, že je vychováván, dosahuje se lepších výsledků – zvláště pak v období dospívání. Z tohoto vyplývá, že podporuje využití prostředí jako „výchovného prostředku“.

Problémem vlivu společnosti na výchovu je rozpor mezi chováním ve společnosti a výchovnými cíli. V dnešní společnosti je na běžném denním pořádku lhaní, podplácení a další negativní jevy na druhé straně je ale cílem výchovy tyto negativní jevy odstranit – např. říkáme dětem, že lhaní je špatné, ale na druhé straně nenajdeme v celé společnosti člověka, který by nikdy nelhal.

3.3 Sociální skupiny

Sociální skupiny dělíme v základu na skupiny malé (rodina, školní třída, zájmová skupina, apod.) a velké, které jsou tvořeny osobami se společnou demografickou charakteristikou (např. důchodci, lékaři). Když mluvíme o vlivu skupiny na jedince, máme na mysli vliv malé sociální skupiny, které zkoumá sociální psychologie. Dle Nakonečného (2009, str. 383) tyto malé skupiny „*tvoří osoby, které se navzájem znají, navzájem spolu komunikují a jsou formálně nebo neformálně integrovány nějakým společným cílem*“. Obecně lze malou skupinu charakterizovat jako sjednocení jedinců, kteří sdílí stejné normy, hodnoty a cíle, jichž se snaží dosáhnout, mají určitou roli v dané skupině a vědomí „my“ – tyto znaky odpovídají i charakteristice subkultur, které mají významné postavení v procesu socializace.

Sociální skupiny můžeme také dělit například na sociální skupiny neformální a formální, členské a referenční. Neformální sociální skupinu tvoří jedinci se vzájemnými emocionálními vazby, kteří nemají přesně vymezené sociální role a stanovené společné cíle – typickou neformální sociální skupinou je rodina. Formální sociální skupinu pak tvoří jedinci se společnými znaky či stanovenými úkoly, příkladem takovéto skupiny je

školní třída či pracovní kolektiv. Členská skupina je ta, do níž jedinec patří. Referenční se dále rozděluje na pozitivní a negativní, do pozitivní jedinec rád patří nebo by rád patřil a naopak do negativní patří nerad nebo by patřit nechtěl. Referenční skupina jedince slouží pro posuzování chování, postojů, životního stylu, atd. (Velký sociologický slovník, 1996). Kromě zmíněného dělení se také rozlišují například sociální skupiny otevřené, uzavřené, spontánní, záměrné, trvalé, situační, atd.

3.3.1 Dynamika sociálních skupin

Za skupinovou dynamiku se označuje soubor procesů, které se ve skupině odehrávají od jejího vzniku po celou dobu její existence. Jedná se vlastně o jakýsi vývoj skupiny, který prochází několika fázemi – nejčastěji se udává 5 fází, kdy v první fázi (formativní) skupina specifikuje úkol, který je před ní postaven, a zároveň dochází ke snaze definovat základní vzorce chování, role, postoje ve skupině. V druhé fázi, redefiniční, dochází k přehodnocení vzorců ve skupině, jelikož dochází ke konfliktům vycházejících z různých názorů, očekávání, apod. Třetí fáze je fáze koordinační či normativní, kdy nastává identifikace členů a rozvíjí se soudržnost skupiny – pocit a vědomí „my“. Ve čtvrté fázi, výkonné, jsou respektovány vztahy nadřazenosti a podřízenosti, rozdílnost přínosu jednotlivých členů skupinovému cíli a skupina celkově je schopna a připravena plnit očekávání. V páté fázi, terminační, dochází po splnění cíle k zániku skupiny (Velký sociologický slovník, 1996).

Novotná (2010) popisuje sedm důležitých procesů ve skupinové dynamice a to:

1. **Skupinová inkluze** – Skupinová inkluze je proces začleňování jedince do skupiny, který se uskutečňuje ve třech fázích. V první fázi se jedinec orientuje, tedy se o skupině dozvídá, pozoruje ji a začíná se o ní zajímat. Ve druhé fázi již přemýšlí o vstupu do skupiny (aspiruje na členství) a vyhledává si potřebné informace. V poslední, třetí fázi, se pak jedinec učí chovat a jednat jako člen dané skupiny – dochází tedy k socializaci. Během socializace získává jedinec práva a povinnosti člena skupiny, osvojuje si skupinové myšlení a identifikuje se se skupinou. Zároveň si vytváří obraz o ostatních členech skupiny a přetváří svůj vlastní. Výsledkem procesu inkluze je pak členství v dané skupině, pro které je důležité určité přizpůsobení se a které vede k soudržnosti, pocitu a vědomí „my“.

2. **Skupinový vývoj** – Skupinový vývoj prochází fázemi, během kterých dochází k výkyvům, při nichž se mění soudržnost skupiny.
3. **Skupinové vedení** – Skupinové vedení by mělo docílit skupinové sounáležitosti a konformitě. Samotné vedení pak může být například liberální, autoritativní či demokratický.
4. **Skupinová marginalizace** – Člen skupiny, který je nazýván marginálem, je členem na okraji celé skupiny. Marginálem se může stát člen, který je „jiný“ (tzv. horizontální dimenze marginalizace), nebo člen bez skupinové moci (tzv. vertikální dimenze marginalizace). Marginalizace zvyšuje napětí ve skupině a snižuje sounáležitost, jelikož marginální člen se se skupinou neztotožňuje a nedodržuje její normy.
5. **Skupinová exkluze** – Skupinová exkluze je stav, kdy se jedinec vzdá členství ve skupině, odchází z ní, což může být výsledkem marginalizace. Díky skupinové exkluzi dochází ke snižování napětí ve skupině a zvýšení sounáležitosti, jelikož dochází ke snížení rizika vycházejícího zevnitř.
6. **Skupinová dělivost** – Skupinová dělivost nastává ve chvíli, kdy dojde ke kvantitativnímu (ve skupině je dostačující počet členů a nový člen způsobí štěpící proces) či kvalitativnímu (tvoří se subsoubory) bodu sociálního nasycení.
7. **Skupinový konflikt** – Podnětem pro vznik konfliktu bývá nedostatek (např. nedostatek zájmu, informací, moci,...). Existují dva typy konfliktu realistický a nerealistický. Realistický konflikt je takový konflikt, kdy účastníci rozhodují racionálně a jeho cílem je vzniklý nedostatek odstranit. Nerealistický konflikt je pak takový konflikt, kdy dojde pouze k uvolnění napětí bez odstranění příčiny – takovýmto typickým konfliktem je bitka fanoušků po zápase, kdy jeden z týmů byl poražen.

Lovaš (2008) popisuje jako vývojové procesy ve skupinách následující:

- **Vývoj skupiny** – Každá skupina prochází během celé doby svého trvání určitými změnami, které se dělí do několika etap (fází). Jak již bylo zmíněno výše nejčastěji je popisováno etap pět a to formování, bouření, normování, optimální výkon a ukončení.

- **Socializace jedince ve skupině** – Socializace jedince je vlastně ucelený pohled na vývoj pozice jedince ve skupině, kterou se zabývá teorie skupinové socializace. Tato teorie popisuje socializaci jedince ve skupině na základě tří psychických procesů, a to jsou hodnocení, závazky a změna rolí. Hodnocení je proces související s významem, hodnotou, vztahu mezi jedincem a skupinou v obou směrech – jedinec i skupina se snaží vytěžit ze vzájemného vztahu co nejvíce, tzn. snaží se aby byl vztah výhodný. Závazky se odvíjí od hodnocení – čím vyšší výhody vzájemný vztah nabízí, tím silnější vznikají závazky. Změna rolí se odvíjí od výše závazků. Socializace se také odvíjí v několika fázích – fáze pátrání, socializace, udržení, resocializace a vzpomínání. Ve fázi pátrání je jedinec potencionálním členem, skupina hledá jedince, kteří by mohli být přínosem. Ve fázi socializace vstupuje jedinec do skupiny a stává se novým členem, zároveň skupina se snaží jedince měnit tak, aby jí byl co nejvíce prospěšný. Během fáze socializace dochází k procesu asimilace (skupina mění člena) a akomodace (člen mění skupinu). Na konci socializační fáze dochází k přijetí závazků, které následují změnou role, a následně tato fáze přechází ve fázi udržení, kdy je jedinec již řádný člen skupiny. Během fáze udržení probíhá rolové vyjednávání, kdy se skupina snaží členu určit specializovanou roli. Pokud nedojde ke vzájemné dohodě, dochází k vyčlenění člena na okraj skupiny (stane se z něj marginál) a poté následuje fáze resocializační, kdy se jedinec i skupina snaží opět dojit výhodného vztahu. Ve fázi vzpomínání je jedinec již bývalým členem skupiny, tzv. ex-členem. V této fázi skupina formuje názor na přínos bývalého člena, který se pak stane součástí tradic skupiny.

3.3.2 Vliv sociální skupiny na jedince

Sociální skupiny, vrstevnické skupiny či subkultury jsou významnými prvky v procesu socializace, hlavně v období dospívání. Skupiny jsou pro jedince zdrojem sociálních kontaktů, nabízejí možnost využití volného času a sdílení hodnot (Gruber, 1997). Vrstevnické vztahy, které se v těchto skupinách vyskytují, mají tedy význam pro sociální učení, umožňují vzájemnou výměnu názorů, pocitů a vzorců chování.

Dospívající se tak vzájemně nabízejí jako modely chování – kladné, vhodné k napodobování, i záporné, zavrženíhodné (Macek, 2003).

Co se subkultur týče, ne všechny působí na jedince pozitivně. Mnoho subkultur naopak působí negativně a to ze dvou důvodů. Prvním důvodem je rozpor norem a hodnot subkultury a norem a hodnot většinové (majoritní) kultury. Druhým důvodem pak je působení subkultury na jednotlivce, kdy se tento chová nevhodně až deviantně, jelikož ho ostatní členové podporují – někdy je toto chování naplánováno přímo samotnou skupinou. Značný vliv na chování jedince má také anonymita, kterou mu skupina svým způsobem poskytuje. Anonymita skupiny může vést jedince k antisociálnímu a agresivnímu chování (Nakonečný, 2009).

Míra vlivu skupiny na své členy se odvíjí také od pevnosti jejího sjednocení – čím pevnější sjednocení, tím značnější míra vlivu. Pro posuzování vlivu jsou důležité pojmy jako sociální facilitace, což je vliv přítomnosti jiných lidí na chování jedince, sociální zahálení, což je snížení motivace a následné snížení výkonu způsobené prací ve skupině, skupinová polarizace, což je změna vyhraněnosti názoru v důsledku skupinové diskuze, a skupinářské myšlení, kdy skupiny přijímají neracionální a špatná rozhodnutí v důsledku například jejich izolace, vysoké kohezivity, nedostatku norem, homogenitou smýšlení, atd. (Lovaš, 2008).

4 Výzkumné šetření

4.1 Cíle výzkumného šetření

Hlavním cílem je zjistit, jak probíhá proces neformální edukace uvnitř subkultury rizikových fotbalových fanoušků. Pro dosažení hlavního cíle, jsou pak stanoveny cíle dílčí, a to zjistit jak probíhá samotné začlenění nově příchozího člena do skupiny, jakým způsobem neformální edukace působí preventivně, pokud vůbec, a jakým způsobem se pracuje s rizikovým chováním, které se s danou subkulturou pojí. Na sběr informací je použita metoda rozhovoru se samotnými členy z několika chuligánských a ultras skupin.

Výzkumné otázky:

Jak funguje neformální edukace uvnitř dané subkultury?

Působí neformální edukace preventivně?

Jaké projevy fotbalového chuligánství se ve skupině objevují a jak se s nimi pracuje?

Cíle zvolené v rámci rozhovorů:

Cíl č. 1

Zjistit, jak se člověk stává členem skupiny.

Cíl č. 2

Zjistit, jak se nový člen učí základní pravidla a jaké jsou tresty za jejich nedodržení.

Cíl č. 3

Zjistit, jak se určují sociální role, hierarchie postavení, ve skupině.

Cíl č. 4

Zjistit, jak se ve skupině vytváří a učí nové pokřiky, choreografie, apod.

Cíl č. 5

Zjistit, co dotazovaný člen považuje za nevhodné či rizikové chování.

Cíl č. 6

Zjistit, které typy jednání, běžné pro chuligánské skupiny, se ve skupině vyskytuje a jak se s nimi pracuje.

Cíl č. 7

Zjistit, zda skupina využívá schůzky s vedením klubu, který se takto snaží zajistit prevenci nevhodného chování či řešit vzniklé problémy a jestli je tato spolupráce dle jejich slov efektivní.

Cíl č. 8

Zjistit jak se ve skupině připravují na domluvené bitky se soupeřovými fanoušky.

4.2 Metodologie

Pro získání informací, dat, při výzkumu byl použit kvalitativní přístup, konkrétně hloubkový rozhovor, který dovoluje zaznamenat výpovědi v přirozené podobě, což je jedním ze základních principů kvalitativního výzkumu.

4.2.1 Metoda získávání dat – hloubkový rozhovor

Hloubkový rozhovor je označován za nejvíce využívanou metodu kvalitativního výzkumu. Je definován jako „*nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek*“ (Švaříček, 2007, str. 159). Otevřené otázky, které jsou během hloubkového rozhovoru používány, mají dopomoci k pochopení pohledu jiných lidí (respondentů, dotazovaných) bez toho, aby byl tento pohled omezen.

Hloubkový rozhovor dělíme na dva základní typy a to polostrukturovaný a nestrukturovaný. Pro účely této práce jsem zvolila **rozhovor polostrukturovaný**, jež vychází z předem připravených témat a otázek. Charakteristickým znakem takového rozhovoru je nezávaznost k pevné struktuře – tazatel si tedy může určit pořadí otázek, které může v průběhu měnit dle nastalé situace. Co se nevýhod týká, polostrukturovaný rozhovor jich mnoho nemá, avšak několi se jich najde – např. obtížnější analýza dat (Miovský, 2006).

4.2.2 Metoda zpracování dat – otevřené kódování

Jako metoda zpracování dat byla využita metoda otevřeného kódování, což je proces, při němž jsou získané údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny znovu dohromady jiným způsobem. Text, v tomto případě rozhovor, je při tomto procesu rozbit na jednotky, které jsou samostatně pojmenovány a s kterými se následně dále pracuje (Švaříček, Šedřová, 2007).

Vzniklé jednotky z rozhovorů:

- Podmínky pro přijetí do skupiny
- Pravidla skupiny, jejich učení a tresty za porušení
- Podmínky pro dosažení určitého postavení
- Projevy tvořící atmosféru
- Nevhodné chování z pohledu skupiny
- Typy rizikového chování a reakce na ně v rámci skupiny
- Spolupráce s vedením klubu a její efektivita
- Pravidelná účast skupiny na domluvené bitce a příprava na ni

4.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Cílovou skupinu tvořili členové několika ultras a hooligans skupin, konkrétně se jednalo o skupiny:

- Beer Boys Opava
- Crime Boys Youth hooligans Hradec Králové
- Johny Kentus Gang hooligans Brno
- North Warriors hooligans Teplice
- Sektor 15 – Ultras Teplice
- Ultras Sparta
- Youth Firm hooligans Sparta

K rozhovorům jsem měla připravenou osnovu otázek, kterou jsem se snažila usměrňovat průběh rozhovoru, abych se dopracovala k potřebným cílům. Vzhledem k tomu, že si jednotliví respondenti nepřáli, aby rozhovor probíhal tváří v tvář, což je vzhledem k cílové skupině pochopitelné, jsem toto musela respektovat a rozhovory tak byly uskutečňovány pomocí aplikace Skype, telefonicky či e-mailem, vždy dle konkrétního vytížení a přání jednotlivých respondentů.

Tabulka 1 - Respondenti

Respondenti	Věk	Počet let působení ve skupině
Respondent č.1	20 let	2 roky
Respondent č.2	28 let	12 let
Respondent č.3	25 let	10 let
Respondent č.4	33 let	16 let
Respondent č.5	23 let	6 let
Respondent č.6	38 let	22 let
Respondent č.7	35 let	14 let
Respondent č.8	22 let	3 roky
Respondent č.9	37 let	14 let
Respondent č.10	26 let	6 let

4.4 Výsledky výzkumného šetření

V této kapitole představím výsledky výzkumného šetření své bakalářské práce, díky nimž došlo k naplnění vytyčených cílů.

Zjistit, jak se člověk stává členem skupiny.

Základem pro vstup a vůbec snahu, chuť, vstoupit do skupiny je zjištění podmínek, které musí jedinec splnit, aby se mohl stát členem skupiny.

Všichni respondenti se shodli, že základní podmínkou, a zároveň vlastně i důvodem, pro členství ve skupině je shoda zájmů, postojů a názorů jedince se skupinou, což potvrzují i odborníci zabývající se obecně tématem subkultur popř. touto konkrétní subkulturou (viz kap. 1.2 a kap. 2.2.3). Tuto základní podmínku potvrdil například **respondent č. 7**, který uvedl: „*Všichni jsme lidé se stejným zájmem a zápalem a to očekáváme i od nováčků.*“ Dále je pak pro všechny důležitá aktivita jedince v rámci skupiny, přesněji chuť se zapojit do aktivit, činností, které skupina provádí – například by se měl jedinec účastnit zápasů na domácím stadionu, účastnit se výjezdů na soupeřovy stadiony, zapojit se do příprav chorea, pokřiku, chorálu atp. S tímto se ztotožňuje například **respondent č. 9**, který uvedl: „*...nový člen, ale i současný, musí být odhodlaný se aktivitám věnovat ve svém čase a počítat s tím, že to stojí hodně času a úsilí. Aspirant musí prokázat, že má tu chuť, odhodlání a zápal, až tehdy se z něj stane řádný člen. U některých to trvá měsíce u jiných roky.*“ Také **respondent č. 2** uvedl, že pro přijetí nového člena je důležité, aby ten „*byl aktivní, jezdil na výjezdy, byl na domácích*

zápasech a prostě u všeho, co se kolem klubu týče“ Podle respondentů č. 5 a č. 8 je také důležitá fyzická kondice a pravidelné tréninky bojových sportů, což je pochopitelné vzhledem k tomu, že tito respondenti patří do chuligánských skupin, jejichž hlavním cílem je vyvolat konflikt a tedy se fyzicky střetnout s konkurenčními skupinami a tím si dle jejich slov dokázat, kdo je lepší, silnější. *„Důležité pro každého člena, ať už nově přichozícího nebo stávajícího, je pravidelné trénování bojových sportů, bez nich se u nás neobejde. Krom toho musí nový člen poslouchat starší a zkušenější a především být aktivní.“* uvedl **respondent č. 5**. **Respondent č. 8** doplnil svou odpověď ještě tímto: *„Samo sebou ruku v ruce s tréninkem bojových sportů jde odvaha, kterou člen musí prokázat svými činy.“* Na doplňující otázku, jak člen prokáže odvahu, respondent odpověděl, že nebude mít žádný problém se střetnout se soupeřem, dokáže, že se nebojí soupeře ani boje s ním, zkrátka ukáže svou sílu. Pro skupinu, do které patří **respondent č. 4** je také důležitá *„hrdost k našemu městu“*.

Obecně lze ze získaných odpovědí říci, že aktivita, píle, chuť a odhodlání jsou těmi nejdůležitějšími vlastnostmi každého aspiranta na členství. Dále je pak pro nového člena nutné osvojit si pravidla skupiny, která bude dodržovat bez výjimky, pokud se chce vyhnout trestu a případnému vyloučení ze skupiny.

Zjistit, jak se nový člen učí základní pravidla a jaké jsou tresty za jejich nedodržení.

První věcí v procesu edukace, při začleňování se do skupiny, je naučit se nepsaná pravidla skupiny. Konkrétní, specifitější, pravidla v rámci rozhovoru nezazněla, jelikož respondenti tyto uvádět nechtěli či nemohli z důvodu zákazu vynášení některých informací týkajících se skupiny, a tak byla zmíněna pouze základní pravidla.

Základními pravidly společnými pro všechny oslovené skupiny je aktivita, soudržnost, uzavřenost a vzájemná úcta (především ke starším členům). Při jejich učení, jak uvedli téměř všichni respondenti, hrají důležitou roli ostatní členové skupiny, často ti nejaktivnější, zastávající vyšší postavení ve skupině a/nebo déle ke skupině příslušíci. Například **respondent č. 6** uvedl *„Pravidla nováčkům většinou sdělují ti nejaktivnější členové ve skupině. Je to dáno tím, že k nejaktivnějším se chováme s jakousi úctou, oni většinou vedou skupinou a často rozhodují o trestu za nedodržení pravidel.“* Jsou ale i skupiny, kde si nový člen pravidla zjišťuje sám, učí se je z nastalých situací – takovouto

skupinou je skupina respondenta č. 2. Učení pravidel může, ale též probíhat oběma zmíněnými způsoby, tedy některá se nový člen naučí pozorováním nastalých situací a některá jsou mu přímo sdělena některým z ostatních členů. Takovýto princip osvojování pravidel skupiny je využíván ve skupině **respondenta č. 10**, jež uvedl: „*Nový člen skupiny se mimo ni pohybuje dost dlouho a některá pravidla se tak dozvídá časem během společných akcí, některá jsou mu přetlumočena po přijetí.*“

Tak jako v každé skupině i mezi rizikovými fotbalovými fanoušky jsou ti, kdo pravidla poruší, trestáni. Trestem může být domluva, fyzický trest (pohlavek, facka, apod.) nebo dokonce vyloučení ze skupiny – způsob potrestání se odvíjí od povahy trestajícího ale i od dané situace, tedy o jaké porušení se jedná, jestli je opakované či nikoli, apod. Jednotliví respondenti se tedy k trestům za porušení pravidel vyjádřili různě. Většina by ale začala s verbální domluvou, a pokud by tato nestačila, přikročili by k tvrdším trestům. Například **respondent č. 4** uvedl „*Se členy, kteří pravidla porušují, se vypořádáme nejprve verbálně. Pokud to nepomůže, tak dochází i k výchovným fackám.*“ **Respondent č. 10** uvedl „*Pokud někdo poruší pravidla, dojde nejdříve k domluvě, pakliže se toto opakuje, je ze skupiny vyloučen.*“ Dva respondenti (č. 7 a č. 9) uvedli, že v rámci jejich skupiny využívají při porušení pravidel všech tří možností trestu – nejdříve nastává verbální domluva, poté fyzický trest a jako poslední, krajní řešení, vyloučení ze skupiny. K tomuto konkrétně **respondent č. 9** uvedl „*Pokud by se někdo choval proti pravidlům skupiny, tak by mu bylo nejprve verbálně domluveno a pokud by se jednání opakovalo, tak by mohlo dojít i k fyzické domluvě a v krajních situacích, kdy ani ta by nepomohla, tak k vyvedení dalšími členy ze sektoru.*“

Z odpovědí tedy vyplynulo, že vnitřní pravidla skupiny jsou pro každého člena důležitá, závazná. Je nutné, aby si je každý dobře zapamatoval a striktně dodržoval, pokud se chce vyhnout tomu, že bude potrestán a v krajních situacích ze skupiny dokonce vyloučen. Samotné učení nováčků, jejich prohloubení znalosti pravidel, pak mají v rukou hlavně ostatní členové skupiny, kteří jim pravidla sdělují, vysvětlují a také je seznamují s možnými tresty za jejich nedodržení. Není přímo určeno, že za porušení toho či onoho pravidla nastane ten a ten trest. Typ trestu je často závislý na tom, jaké pravidlo bylo porušeno, jestli došlo k porušení pravidel poprvé nebo je porušení opakované a také na tom, kdo jej vykonává – různí lidé různé reakce. Trest nastává okamžitě při porušení pravidel, nediskutuje se o něm.

Zjistit, jak se určují sociální role, hierarchie postavení, ve skupině.

Jak víme, každá skupina má určitou hierarchii a každý člen tedy zastává určitou pozici, sociální roli ve skupině – chuligánské a ultras skupiny nejsou výjimkou. Mezi sociální role, které se v těchto skupinách vyskytují, patří například role vůdce (leader) skupiny, speakera, staršího člena, nováčka apod. Ve skupinách tohoto typu je vždy nutné si svou pozici nějakým způsobem zasloužit.

Více než polovina respondentů se shodla, že pro určení těchto specifických rolí ve skupině jsou důležité individuální dovednosti a odhodlání (aktivita) jednotlivých členů. Například **respondent č. 3** uvedl „*Výše postavenými členy jsou lidé nejvíce známí mezi ostatními, převyšující ostatní zpravidla svou aktivitou.*“ **Respondent č. 5** uvedl „*Role ve skupině se tak nějak postupně rozdají sami, podle toho v čem kdo vyniká a jaký má čas a chuť se na něčem podílet.*“ Odlišný pohled má polovina respondentů, kteří uvedli, že postavení se odvíjí od zkušeností, doby, po kterou jste členem skupiny. Jedním z nich je **respondent č. 1**, který uvedl „*Leader, speaker a podobné role zastává většinou starší člen, takže ten, kdo je už dlouho součástí skupiny. Prostě chodí co nejdéle na fotbal.*“ Podobně smýšlí i **respondent č. 2**, jež krátce a výstižně uvedl „*Starší mají slovo a mladý by se měli řídit.*“

Z odpovědí vyplynulo, že každý si svou pozici musí něčím zasloužit, nejčastěji je to tedy díky individuálním dovednostem, tedy například pokud má jedinec výtvarné nadání, pomáhá s výrobou transparentů, pokud je dobrý řečník, zastupuje skupinu navenek apod. Další často zmiňovanou důležitou vlastností pro získání lepší pozice ve skupině je odhodlanost věnovat se aktivitám skupiny – obětovat aktivitám svůj volný čas i nemalé finanční částky. Dále pak mají u poloviny skupin přednost starší, zkušenější, členové skupiny před těmi mladšími, méně zkušenými, s čímž souvisí i jedno ze základních pravidel – ctít starší. Přednost starších, déle příslušnicích, členů pro získání vyššího postavení ve skupině, se dle odpovědí týká především chuligánských skupin, u členů ultras skupin je pak důležitějším faktorem aktivita a individuální dovednosti.

Zjistit, jak se ve skupině vytváří a učí nové pokřiky, choreografie, apod.

Součástí neformální edukace uvnitř skupiny je také vytváření a učení projevů pojících se s vytvářením atmosféry na stadionech. Jak je zmíněno v kapitole 2.2.4, členové ultras skupin na sebe pohlížejí, jako na ty kteří na stadionu vytváří atmosféru, pro

jejíž vytvoření je nutné vymyslet a naučit se různé pokřiky, choreografie, chorály apod. Přestože odborníci mají za hlavní cíl chuligánských skupin vytváření konfliktů, mohou i tyto skupiny vytvářet atmosféru na stadionu. Tato možnost nastává u skupin, které sami sebe označují za chuligánské (často v názvu nesou označení hooligans), ale jejich součástí jsou členové ultras skupiny. Existují ale také samozřejmě typické chuligánské skupiny, jejichž hlavním cílem je již zmíněné vytváření konfliktů, což je například skupina respondenta č. 8.

Respondent č. 8 uvedl, že vytváření chorálů, chorea, apod. sami nedělají, ale že je toto v kompetenci ultras skupiny v jejich městě. Podobně se vyjádřil i **respondent č. 7** „*Chorály a chorea nejsou naší činností, vytváří je obvykle ultras banda, která se skládá z neaktivnějších lidí. Ti pak natáčí videa, která se objevují na youtube a následně se snaží lidi učit přímo i v kotli. U chorálů je to otázka 1-3 zápasů a lidé si slova zapamatují. Choreografie jsou běh na dlouhou trať, ty jednoduché jsou otázkou pár hodin, ale větší a složitější i měsíců.*“ Ostatní respondenti, jejichž skupiny se takovouto činností zabývají, ve většině uvedli, že je v rámci skupiny užší kruh osob, který takovouto činnost organizuje. Například **respondent č. 6** uvedl „*Na chorea jsou přímo určeni lidé, které tvoří podle náročnosti několik hodin, dnů i týdnů.*“ Jsou ale i skupiny, kde jednotlivec přijde s návrhem, který se poté ve skupině zhodnotí, a pokud ho skupina ve většině odsouhlasí, může se začít s nácviky, výrobou pomůcek apod. Takto probíhá vytváření například ve skupině, jejíž součástí je **respondent č. 3**, ten uvedl „*Vymýšlet nové nemusí celá skupina nebo její část, návrh může podat i jednotlivec a následná práce je pak rozprostřena mezi více lidí.*“ **Respondent č. 9** se o procesu vytváření a učení rozprávěl detailněji, uvedl „*Každý člen má právo na to vymyslet nějaký chorál či návrh na choreo a skupinové oblečení. V případě návrhu pošle nejprve svůj nápad grafikovi, který jej zpracuje do grafické podoby, poté grafiku pošle ostatním členům, kteří nápad společně zhodnotí a někdy i dopilují a pokud je vše odsouhlaseno, tak probíhá výroba, respektive učení. V případě choreografie se sejde skupinka lidí, kteří vše nachystají na zápas, což někdy zabere hodiny, někdy i měsíce. U chorálů se obvykle točí video, které obsahuje melodii a text podle kterého se dá chorál lehce naučit už z kanálu youtube, ale hlavní učení probíhá až na stadionu, kdy někdy trvá pár minut a někdy i několik zápasů, vždy záleží na náročnosti textu.*“

Z výsledků vyplývá, že vytváření choreografií, chorálů, pokřiků, skupinového oblečení apod. mají na starost jednotlivci, určená část skupiny i skupina jako celek. Pro samotné učení a domlouvání pak skupiny využívají převážně sociální sítě nebo se vše učí, jak se říká za pochodu, tedy přímo na stadionu. Předem domluvené schůzky, na kterých dochází k domlouvání a učení se výše zmíněného, jsou realizovány u minima skupin, konkrétněji byly zmíněny dvěma respondenty. Samotná doba, po kterou trvá, než se skupina nové naučí, je velice individuální, odvíjí se podle náročnosti a schopností členů skupiny.

Zjistit, co dotazovaný člen považuje za nevhodné či rizikové chování.

Přestože jsou samotné skupiny označeny za rizikové a laická veřejnost si tak myslí, že takovéto skupiny neznají pojem rizikové či nevhodné chování, opak je pravdou. I v takovýchto skupinách existují určité typy chování, které samotní členové těchto skupin označují jako nevhodné či rizikové. Nevhodné chování, které respondenti popsali, by se dalo rozdělit do 3 kategorií:

- porušování pravidel skupiny,
- ohrožení členů,
- porušování pravidel společnosti (shodný názor na nevhodné chování s většinou společnosti).

Nevhodné chování v podobě porušování pravidel zmínila většina respondentů – například **respondent č. 2**, který uvedl „*Za nevhodné chování považuju neúctu ke starším členům.*“. **Respondent č. 4** považuje za nevhodné chování „*... nesmyslné vytváření konfliktů, ke kterému často dochází po porušení pravidel. Tyto konflikty pak mohou mít za následek ohrožení nás všech.*“ a **respondent č. 6** zase každé chování proti pravidlům. „*Nevhodné chování je pro mě vynášení věcí na venek bez jasného souhlasu a poškozování dobrého jména skupiny.*“ uvedl **respondent č. 10**. Ohrožení sebe a ostatních členů skupiny považuje za nevhodné chování **respondent č. 5**, **respondent č. 7** a **respondent č. 9**. Nevhodné chování ve formě porušování pravidel společnosti lze spatřit v odpovědi **respondenta č. 1** „*Řekl bych, že nevhodné je házet dělobuchy na hráče nebo na hřiště.*“ a **respondenta č. 8**, který dále ve své odpovědi uvedl „*opilost jedinců, ta je vždy svým způsobem riziková, protože lidi pak moc nepřemýšlí*“.

Většina respondentů se shodla v názoru, že nevhodné chování je takové chování, kdy člen porušuje pravidla skupiny. Naopak nejméně respondentů, konkrétně respondenti č. 1 a č. 8, uvedli jako nevhodné chování takové projevy, které odsuzuje a označuje za nevhodné i majoritní společnost.

Zjistit, které typy jednání, běžné pro chuligánské skupiny, se ve skupině vyskytuje a jak se s nimi pracuje.

Typy chuligánského jednání by se daly rozdělit do několika skupin:

- verbální útoky (urážky, nadávky, rasistické pokřiky, apod.),
- fyzické útoky (napadání fanoušků, členů chuligánských skupin, potyčky s policií, s pořadatelem, apod.)
- domluvené bitky (domluvená bitka mezi chuligánskými skupinami - tzv. třetí poločas),
- vandalismus na stadionu (ničení vybavení stadionu, házení předmětů na hrací plochu, apod.)
- vandalismus mimo stadion (graffity, ničení veřejného či soukromého majetku, atd.).

Všichni respondenti se shodli, že se v jejich skupině objevují nebo objevili všechny výše zmíněné typy jednání – například **respondent č. 1** uvedl: „*Nadávky na rozhodčí i hráče k fotbalu prostě patří, stejně tak zesměšňování a nadávky na soupeřovy fanoušky, často se objeví i nějaká ta nečekaná bitka se soupeřovými fanoušky. Pokud takovou bitku vidím, neváhám v případě potřeby pomoci kamarádovi ze skupiny soupeře zpacifikovat. Stejně tak když budu osloven s nabídkou účasti při domluvené bitce, nebudu váhat a přidám se. Je potřeba občas ukázat svou sílu, dokázat, že my jsme lepší.*“ **Respondent č. 9** k fyzickým útokům, konkrétně k domluveným bitkám uvedl „*Tato aktivita k fotbalu už neodmyslitelně patří, a pokud se tak děje někde na odlehlém místě bez přítomnosti lidí, kteří se této akce zúčastnit nechtějí, tak s tím nemám sebemenší problém. Naopak nesouhlasím se střety přímo na stadionu, kde hrozí i to, že se do konfliktu zapojí i civilista.*“ **Respondent č. 10** uvedl, že i přesto, že prioritou jejich skupiny nejsou domluvené souboje se soupeři, v minulosti se někteří členové těchto soubojů účastnili „*Členovi, který se souboje účastnil, bylo promluveno do duše. Pakliže*

toto nezabralo, došlo k jeho vyloučení. Naše skupina byla vždy toho názoru, že bitky jsou pro jiné, my se snažíme o podporu našeho týmu a podívanou na stadionu.“

K vandalismu realizovanému mimo stadion uvedl například **respondent č. 8** „*V minulosti několikrát některý ze členů naší skupiny posprejoval nějakou tu zed'. Nevidím v tom nic špatného, naopak zanechávat podpis své bandy je třeba.“* a **respondent č. 6** uvedl „*Pořád se někde objevuje nějaký to graffiti, který udělal někdo z našich. Nepovažuji to ale za vandalismus, je to značkování teritoria, který v dnešní době k fotbalu prostě patří.“* **Respondent č. 2** na otázku vandalismu mimo stadion uvedl „*No občas jsme prostě tak plný emocí, že třeba po cestě ze stadionu si kopnem do nějakýho toho koše. Emoce prostě člověk ventilovat musí, zvláště po prohraným zápase.“* Ve spojení s vandalismem přímo na stadionu se například **respondent č. 3** vyjádřil: „*Dříve se stávalo, že někdo vytrhl sedačku nebo rozbil třeba vybavení na WC, dneska se tomu ale snažíme zabránit. Nechceme, aby nám za to byl odepřen přístup na stadion. Naopak proti házení toaletáků, konfet a jiných neškodných věcí vůbec nic nemáme.“*

Z odpovědí všech respondentů vyplynulo, že reakce, ať už v podobě podpory či trestu, je vždy ovlivněna konkrétní situací. V projevech vůči soupeřům, rivalským skupinám, respondenti nevidí nic špatného, proto by také nijak netrestali člena své skupiny, kdyby proti nim jakkoli zakročil a naopak by ho v jeho jednání podpořili a případně se k němu i přidali. Toto způsobuje hlavně jejich názor, že takovéto chování k fotbalu neodmyslitelně patří a je důležité pro porovnávání sil mezi skupinami. S verbálními útoky na kohokoli taktéž žádný problém nemají, považují to za přirozenou cestu jak dát průchod emocím, kterých je fotbal, ale i jiné sporty, plný. S fyzickými útoky už je to ale trochu složitější, jelikož u nich velmi záleží, proti komu jsou mířeny a co jim předcházelo – například pokud byl člen skupiny někým urážen, a tedy vyprovokován k fyzickému útoku na jedince, nevidí v tom většina respondentů žádný problém. U vandalismu na stadionu, kdy je ničeno jeho vybavení, by pak většina volila důkladnou domluvu případně vypovězení ze skupiny. Za vandalismus mimo stadion, kdy někdo ze členů skupiny sprejem „propaguje“ skupinu, je většina respondentů ráda, takového člena by určitě v díle podpořila a někteří by se určitě s chutí přidali.

Zjistit, zda skupina využívá schůzky s vedením klubu, který se takto snaží zajistit prevenci nevhodného chování či řešit vzniklé problémy a jestli je tato spolupráce dle jejich slov efektivní.

Respondenti č. 1, č. 5 a č. 10 uvedli, že se jejich skupina takovéto schůzky momentálně neúčastní a neúčastnila se jí ani dříve. Všichni ostatní respondenti udali, že se účastnili nebo stále účastní schůzek s vedením klubu. Pouze jeden respondent označil tyto schůzky z části za efektivní „*Vedení klubu pořádá besedy, na kterých se řeší vzniklé problémy, ale i návrhy na různé změny, které by byly ku prospěchu. Protože se vždy snažíme jak my tak vedení najít společné řešení, které nezvýhodňuje ani jednu stranu, řekl bych, že z části je tato spolupráce efektivní.*“ uvedl **respondent č. 4**. Ostatní respondenti nevidí žádné pozitivní výsledky, což některé z nich vedlo k tomu, že od těchto schůzek upustili, jak uvedl například **respondent č. 9** „*Vedení klubu a fanoušků se dříve jednou za půl roku sešlo, aby si vyřikalo problémy z obou stran, ovšem vždy to bylo o tom, aby ustupovali fanoušci, takže jsme usoudili, že to nikam nevede a efektivita je nulová a těchto setkání se již nezúčastňujeme a striktně je odmítáme.*“ Ti respondenti, kteří se schůzek stále účastní, spolupráci shledávají jako neefektivní, jelikož mají pocit, že s klubem nemohou najít společnou řeč a zastávají názor, že klub nutí k ústupkům pouze je a nesnaží se tedy dojít ke kompromisům.

Z výsledků je tedy patrné, že schůzky vedení klubu s rizikovými fanoušky, které mají napomoci prevenci nevhodného chování chuligánských a ultras skupin na stadionech, nesplňují svůj účel, jsou neefektivní. K prevenci jako takové nedochází, jelikož zúčastněné strany nemohou dojít k potřebným kompromisům.

Zjistit jak se ve skupině připravují na domluvené bitky se soupeřovými fanoušky.

Dle odborníků zaměřujících se na skupiny rizikových fotbalových fanoušků je primárním cílem fotbalových chuligánů vyvolat konflikt s nepřátelskou skupinou (viz kap. 2.2.3), součástí toho jsou i domluvené bitky mezi skupinami – tzv. třetí poločas, v praxi tomu ale tak být nemusí. Příkladem může být skupina **respondenta č. 10**, který uvedl, že se jejich skupina domluvených bitek se soupeři neúčastní „*Naší prioritou nejsou bitky se soupeři, ale podpora našeho týmu. Na bitky jsou tu jiné skupiny.*“ Ostatní respondenti odpověděli, že se domluvených bitek, tzv. třetího poločasu, účastní. Z nich

všichni uvedli, že je důležitá určitá fyzická zdatnost, kondice, proto od členů skupin, kteří se chtějí účastnit domluvených bitek, případně od celé skupiny pokud je to její záměr, je vyžadováno pravidelné cvičení pro udržení kondice.

Z odpovědí respondentů vyplynulo, že v rámci přípravy provozují členové skupiny bojové sporty, jako je například kickbox, box, apod. **Respondenti č. 5 a č. 8** uvedli, že v jejich skupinách je cvičení bojových sportů pro každého člena povinností, bez tohoto by nemohli být součástí skupiny. Značná část respondentů též uvedla, že většina členů skupiny v rámci přípravy pravidelně cvičí (chodí do posilovny) a někteří udržují kondici běháním.

Samotné domlouvání střetu je realizováno tak, že nejprve jeden člen ze skupiny zkontaktuje někoho ze skupiny soupeře a to prostřednictvím telefonu nebo sociální sítě. Při tomto prvním kontaktu se zjišťuje, jestli má druhá skupina zájem o organizaci střetu. Pokud ano, jsou přesně specifikována pravidla, tedy například kolik členů bude potřeba a v jaké věkové kategorii, co se smí během bitky použít za nástroje, za jakých okolností musí jedinec okamžitě přestat s útokem, atd. Čas a místo střetu se oslovená skupina dozvídá na poslední chvíli, čímž by se mělo předejít odhalení a zásahu policie, která se snaží střetům mezi chuligány zabránit. Dle názoru jednoho z členů skupiny se policii v poslední době daří střetům zabránit díky tomu, že bývají na chuligánské skupiny nasazeni na stadionu policisté v civilu. Ti se při podezření, že by k domluvené bitce mohlo dojít, drží v blízkosti členů skupiny a následují je i mimo stadion. Vzhledem k tomu, že nechtějí mít účastníci problém s policií, často pak od domluvené bitky upustí a s konkurenty se nesetkají.

4.5 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Pro lepší přehlednost jsem zvolila nejprve zapsání výsledků výzkumného šetření do tabulek a až následně slovní shrnutí.

Tabulka 2 - Podmínky pro přijetí do skupiny

	Sdílení zájmů, postojů a názorů	Aktivita	Fyzická kondice
Respondent č. 1	Ano	Ano	/
Respondent č. 2	Ano	Ano	/
Respondent č. 3	Ano	Ano	/
Respondent č. 4	Ano	Ano	/
Respondent č. 5	Ano	Ano	Ano
Respondent č. 6	Ano	Ano	/
Respondent č. 7	Ano	Ano	Ano
Respondent č. 8	Ano	Ano	/
Respondent č. 9	Ano	Ano	/
Respondent č. 10	Ano	Ano	/

Tabulka 3 - Pravidla skupiny, jejich učení a tresty za porušení

	Učení		Tresty za porušení		
	Ze situací	Od ostatních	Domluva	Fyzický trest	Vyloučení
Respondent č. 1	/	Ano	/	Ano	/
Respondent č. 2	Ano	/	/	/	Ano
Respondent č. 3	/	Ano	/	Ano	/
Respondent č. 4	/	Ano	Ano	Ano	/
Respondent č. 5	/	Ano	Ano	/	Ano
Respondent č. 6	/	Ano	Ano	/	Ano
Respondent č. 7	/	Ano	Ano	Ano	Ano
Respondent č. 8	/	Ano	Ano	/	/
Respondent č. 9	/	Ano	Ano	Ano	Ano
Respondent č. 10	Ano	Ano	Ano	/	Ano

Tabulka 4 - Podmínky pro dosažení určitého postavení

	Aktivita	Dovednosti	Zkušenosti
Respondent č. 1	Ano	/	Ano
Respondent č. 2	/	/	Ano
Respondent č. 3	Ano	/	Ano
Respondent č. 4	/	Ano	/
Respondent č. 5	Ano	Ano	/
Respondent č. 6	Ano	Ano	/
Respondent č. 7	Ano	/	Ano
Respondent č. 8	/	Ano	/
Respondent č. 9	/	Ano	Ano
Respondent č. 10	Ano	Ano	/

Tabulka 5 - Projevy tvořící atmosféru

	Vytváření			Učení		
	Celá skupina	Část skupiny	Jednotlivci	Sociální média	Na stadionu	Setkání
Respondent č. 1	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Respondent č. 2	/	/	Ano	Ano	/	/
Respondent č. 3	Ano	Ano	Ano	/	Ano	Ano
Respondent č. 4	Ano	/	/	Ano	Ano	/
Respondent č. 5	/	Ano	/	Ano	Ano	/
Respondent č. 6	/	Ano	/	/	Ano	/
Respondent č. 7	/	/	/	/	/	/
Respondent č. 8	/	/	/	/	/	/
Respondent č. 9	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	/
Respondent č. 10	Ano	Ano	/	Ano	/	/

Tabulka 6 - Nevhodné chování z pohledu skupiny

	Porušení pravidel skupiny	Porušení pravidel společnosti	Ohrožení skupiny a jejích členů
Respondent č. 1	/	Ano	/
Respondent č. 2	Ano	/	/
Respondent č. 3	Ano	/	/
Respondent č. 4	Ano	/	/
Respondent č. 5	/	/	Ano
Respondent č. 6	Ano	/	/
Respondent č. 7	/	/	Ano
Respondent č. 8	Ano	Ano	/
Respondent č. 9	/	/	Ano
Respondent č. 10	Ano	/	/

Tabulka 7 – Typy projevů chuligánského jednání

	Verbální útoky	Fyzické útoky	Domluvené bitky	Vandalismus na stadionu	Vandalismus mimo stadion
Respondent č. 1	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Respondent č. 2	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Respondent č. 3	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Respondent č. 4	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Respondent č. 5	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Respondent č. 6	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Respondent č. 7	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Respondent č. 8	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Respondent č. 9	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Respondent č. 10	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano

Tabulka 8 - Reakce na projevy chuligánského jednání

	Verbální útoky	Fyzické útoky na:		Domluvené bitky	Vandalismus na stadionu	Vandalismus mimo stadion
		Soupeře	Ostatní			
Respondent č. 1	Podpora	Přidá se	Záleží na předešlé situaci	Přidá se	Žádná	Přidá se
Respondent č. 2	Podpora	Přidá se	Záleží na předešlé situaci	Přidá se	Žádná	Podpora
Respondent č. 3	Žádná	Podpora	Záleží na předešlé situaci	Podpora	Domluva, fyzický trest	Podpora
Respondent č. 4	Žádná	Žádná	Záleží na předešlé situaci	Žádná	Žádná	Žádná
Respondent č. 5	Žádná	Podpora	Záleží na předešlé situaci	Podpora	Žádná	Žádná
Respondent č. 6	Žádná	Žádná	Záleží na předešlé situaci	Žádná	Domluva, popř. vyloučení	Podpora
Respondent č. 7	Žádná	Přidá se	Záleží na předešlé situaci	Žádná	Domluva	Podpora
Respondent č. 8	Podpora	Přidá se	Záleží na předešlé situaci	Podpora	Žádná	Přidá se
Respondent č. 9	Žádná	Podpora	Záleží na předešlé situaci	Žádná	Domluva	Přidá se
Respondent č. 10	Žádná	Žádná	Záleží na předešlé situaci	Domluva, popř. vyloučení	Domluva	Podpora

Tabulka 9 - Spolupráce s vedením klubu a její efektivita z pohledu skupiny

	Účast	Efektivita
Respondent č. 1	Ne	/
Respondent č. 2	Ano	Žádná
Respondent č. 3	Ano	Žádná
Respondent č. 4	Ano	Částečná
Respondent č. 5	Ne	/
Respondent č. 6	Ano	Žádná
Respondent č. 7	Ano	Žádná
Respondent č. 8	Dříve ano	Žádná
Respondent č. 9	Dříve ano	Žádná
Respondent č. 10	Ne	/

Tabulka 10 - Pravidelná účast skupiny na domluvených bitkách a příprava na ně

	Účastní se	Příprava
Respondent č. 1	Ano	Posilovna, bojové sporty
Respondent č. 2	Ano	Běh, posilovna
Respondent č. 3	Ano	Posilovna
Respondent č. 4	Ano	Bojové sporty
Respondent č. 5	Ano	Povinné bojové sporty, běh
Respondent č. 6	Ano	Posilovna
Respondent č. 7	Ano	Posilovna
Respondent č. 8	Ano	Povinné bojové sporty
Respondent č. 9	Ano	Bojové sporty
Respondent č. 10	Ne	Posilovna

Shrnutí

Z výsledků vyplynulo, že pro začlenění jedince do skupiny je důležité, aby sdílel se skupinou názory, postoje a zájmy, a aby se aktivně zapojoval do dění kolem skupiny a zároveň tedy byl ochoten věnovat aktivitám svůj volný čas. Respondenti č. 5 a č. 8 uvedli, že pro to, aby se stal jedinec součástí skupiny, je také důležité, aby pravidelně cvičil nějaký bojový sport – tyto respondenti jsou součástí chuligánských skupin, které se více zabývají domluvenými bitkami. Důležitou fází samotného začleňování je pak

osvojování si pravidel. Zde se téměř všichni respondenti shodli, že pravidla skupiny se nováček dozvídá od starších členů. Pouze respondent č. 2 odpověděl, že v jejich skupině nikdo nováčkům pravidla nesděljuje, ale že na ně sami postupem času přijdou díky situacím, do kterých se dostanou. Respondent č. 10 se vyjádřil, že v jejich skupině se objevují oba způsoby osvojování pravidel, tedy že některá pravidla nováček vyzoruje ze situací a některá jsou mu sdělena někým ze starších členů. Během začleňování jedince je také určováno jeho postavení, role, kterou v rámci skupiny bude zastávat. Z výsledků je patrné, že pro získání určitého postavení ve skupině, je důležitá hlavně aktivita a individuální dovednosti jedince – toto vypověděla více než polovina respondentů. U poloviny respondentů je pak z výsledků také patrné, že v jejich skupině hraje důležitou roli i doba, po kterou jste členem, z čehož vyplývá, že v těchto skupinách zastávají důležité pozice členové nejdéle příslušní ke skupině (starší, zkušenější). Kromě získání postavení a osvojování pravidel, je také pro některé skupiny důležité, aby její člen uměl vytvořit atmosféru na stadionu – jedinec se tedy musí naučit různé pokřiky, chorály, chorea, apod., osvojuje si projevy skupiny. Respondenti č. 8 a č. 7 se vyjádřil, že v rámci skupiny se žádné tyto projevy nevytváří ani neučí, jelikož je toto v kompetenci ultras skupin. V ostatních skupinách se zabývá vytvářením těchto projevů celá skupina, část skupiny k tomu určená nebo dokonce i jednotlivci. Samotné učení, pak dle výsledků probíhá převážně přímo na stadionu nebo pomocí sociálních sítí. V rámci sociálních sítí je pak často využíván kanál Youtube, na který se nahrávají videa, ze kterých se následně členové učí. Respondenti č. 1 a č. 3 jako udali, že jsou též organizována různá setkání, kde se členové seznamují a učí dané projevy.

Další část se věnovala projevům rizikového chování a práci s nimi. Z výsledků je patrné, že názor členů skupin na to, co je rizikové chování, a názor, který zastává většinová společnost, a který je popsán též v publikacích, je velmi rozdílný. Respondenti některé typy chování za rizikové vůbec nepovažují, naopak jsou toho názoru, že takové chování k fotbalu neodmyslitelně patří. Pouze dva respondenti označili za rizikové chování takového chování, které odsuzuje i majoritní společnost. Konkrétně se jednalo o respondenta č. 1, který uvedl házení dělobuchů na hřiště nebo hráče, a respondent č. 8, který uvedl nadměrnou konzumaci alkoholu. Ostatní respondenti označili za nevhodné či rizikové chování porušování pravidel skupiny a veškeré jednání, které vede k ohrožení členů skupiny – větší část se pak přiklání k porušování pravidel skupiny. Co se týče

projevů, které popisují publikace jako běžné pro rizikové fanoušky (viz kapitola 2.2.3), ve všech skupinách se vyskytují verbální a fyzické útoky, vandalismus mimo stadion, vandalismus na stadionu a účast na domluvených bitkách. Zásahy proti těmto projevům se ale vždy liší podle konkrétních situací – například pokud se jedná o verbální a fyzické útoky na soupeřovi fanoušky, nikdo z dotazovaných by proti tomuto nezasáhl, naopak toto podporují a nemají problém se přidat. S verbálními útoky celkově respondenti problém nemají, považují je za přirozenou cestu pro ventilování emocí. S fyzickými útoky, které nejsou mířeny proti soupeřovým fanouškům, už je to trochu složitější, respondenti u těchto vypověděli, že velmi záleží na situaci, která útoku předcházela. Například respondent č. 8 uvedl, že pokud by napadený slovně urážel člena skupiny, bral by to jako jeho usměrňování, v čemž problém nevidí a v případě potřeby by i pomohl. Respondent č. 10 zase vypověděl, že pokud by k napadení došlo bez důvodu, člen skupiny by byl usměrněn. S vandalismem realizovaným mimo stadion, kdy některý ze členů skupiny pomocí spreje píše na veřejný či soukromý majetek hesla, název skupiny, roku jejího založení apod., respondenti problém nemají, naopak ho vítají jako zviditelnění skupiny. U vandalismu na stadionu, kdy je ničeno vybavení, volí většina respondentů důkladnou domluvu případně vypovězení ze skupiny. U házení předmětů na hrací plochu se všichni shodnou, že pokud se jedná o předměty, které nemohou nikomu ublížit, např. toaletní papír či konfety, nevidí v tom problém.

Poslední část byla věnována prevenci, tedy otázce zda skupina působí na jedince preventivně. Z výsledků je patrné, že skupiny se preventivně nechovají, naopak v mnohých počínáních své členy podporují a na některé dokonce vyžadují přípravu nebo je sami připravují. Jediné známky prevence jsou patrné při předcházení ohrožení skupiny díky jasně stanoveným pravidlům skupiny, jejich striktnímu dodržování a tresty za jejich porušení. K prevenci rizikového chování i k řešení již vzniklých problémů se často snaží přispět i vedení fotbalových klubů, bohužel ale neúspěšně. Kromě respondenta č. 4 všichni udávali, že mají pocit, že na schůzkách s vedením klubu se vedení nesnaží dojít ke kompromisům, ale pouze se snaží donutit skupiny k ústupkům, proto i některé ze skupin od spolupráce upustili.

Edukace uvnitř skupiny, v tomto případě neformální, provází každého člena skupiny po celou dobu, kdy k ní náleží. Samotný proces neformální edukace uvnitř skupiny rizikových fotbalových fanoušků pak začíná začleňováním jedince do skupiny,

kdy tento se musí naučit nejen pravidla, ale také například projevy pojící se s tvořením atmosféry na stadionu (pokřiky, chorály, chorea,...). Pro pravidla je pak většinou volena metoda, kdy starší člen nově příchozího s nimi seznamuje, vysvětluje je a doplní o možné tresty při jejich porušení. U projevů tvořících atmosféru pak dochází k autoedukaci, kdy se jedinec tyto projevy učí sám a pro učení využívá sociální média, nebo se učí skupinově přímo na stadionu. Během procesu začlenění dochází také k osvojení si vědomí „my“, se kterým se následně pojí osvojení si určitého typu, způsobu, vyjadřování – v odpovědích respondentů jsou patrné určité podobnosti ve stylu jejich vyjadřování.

Závěr

Bakalářská práce byla zaměřena na proces neformální edukace uvnitř subkultury rizikových fotbalových fanoušků a jejím cílem bylo zjistit, zda a jakým způsobem neformální edukace uvnitř dané subkultury rizikových fotbalových fanoušků působí preventivně a jakým způsobem se pracuje s rizikovým chováním, které se s danou subkulturou pojí. Dále pak zjistit jak probíhá samotný proces začleňování, socializace, jedince do skupiny.

Výzkumná data byla získána od respondentů, kteří jsou součástí chuligánských a ultras skupin, formou polostrukturovaného rozhovoru. Tato forma mi umožnila reagovat na odpovědi a v případě potřeby pak měnit pořadí nebo formu otázek. Při rozhovorech jsem se držela předem stanovené osnovy, aby byly zmíněny všechny důležité body a abych tak od respondentů zjistila vše potřebné.

Podle výsledků výzkumného šetření se respondenti shodli s odborníky v názoru, že pro začlenění jedince do skupiny je nejdůležitější, aby ten se skupinou sdílel zájmy, postoje a názory. Dále pak respondenti uvedli, že je velmi důležité se pravidelně zúčastňovat aktivit skupiny. Pro začlenění se do skupiny je přirozeně potřebné osvojit si její pravidla. Ta se dle výsledků ve většině skupin jedinec dozvídá od stávajících členů. Pravidla se ve skupinách vždy striktně dodržují, jakýkoliv prohřešek proti nim je skupinou ihned potrestán, při opakovaném nedodržení pravidel může být dokonce jedinec ze skupiny vyloučen. Během začlenění taktéž dochází k určení role ve skupině. Zde podle výsledků šetření hraje hlavní roli aktivita a individuální dovednosti. V některých skupinách je důležité po jak dlouhou dobu jste jejím členem, mladší člen tedy v takovéto skupině nikdy nebude zaujímat vyšší postavení než člen starší. V ultras skupinách, které se zaměřují na vytváření atmosféry na stadionu, je v rámci začlenění jedince nutné, aby si ten osvojil pokřiky, chorály apod. Učení těchto projevů se dle odpovědí respondentů v dnešní době realizuje hlavně prostřednictvím sociálních sítí, nejvíce je pak využíván kanál youtube, kam jsou nahrávána videa, a přímo na stadionu během utkání.

U typických projevů chuligánského jednání vyplynulo, že ve všech skupinách se toto objevuje, ať už pravidelně nebo náhodně. Z výsledků šetření je patrné, že co se práce s těmito projevy týká, je tato velmi ovlivněna konkrétním jednáním i tím, co mu

předcházelo. Respondenti se shodli pouze v jednom typu jednání a reakci na něj a to ve veškerých (verbálních i fyzických) útocích na konkurenční skupinu. Takové jednání by se nikdo z respondentů nesnažil zastavit, naopak by ho podporovali nebo se dokonce v případě potřeby pomohli.

Co se prevence týká, výsledky výzkumného šetření prokázali, že ta v těchto skupinách jakoby ani neexistovala. Skupina naopak nevhodné chování spíše podporuje někdy je i jeho hlavním strůjcem (domluvené bitky mezi skupinami).

Samotný proces edukace je patrný po celou dobu, kdy je jedinec součástí skupiny – je jedno, jestli je jedinec nováčkem, starším členem či dokonce jakýmsi vůdcem dané skupiny, stále se něco musí učit. Členové skupiny se učí vzájemně, není zde tedy určen jeden či více lidí, kteří mají za úkol ostatní vše naučit, jako je tomu například v různých zájmových činnostech. Také zde není pevně určeno, jak se musí učit to či ono, proto také ve spojení se skupinami rizikových fotbalových fanoušků hovoříme o edukaci neformální.

Myslím si, že tato práce by mohla být přínosná všem, kteří se zaměřují, pracují, s tímto typem skupin. Mohla by tak pomoci odborníkům z řad sociálních pracovníků i speciálním pedagogům – etopedům, ale také vedením klubů, lépe pochopit jak vlastně skupina funguje uvnitř a tím přispět k efektivnější práci, která by se měla zaměřit především na prevenci, jež ve skupinách chybí.

Seznam použité literatury

Monografie

1. **BARKER, Chris.** *Slovník kulturních studií.* Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-099-2.
2. **BURYÁNEK, Jan.** *Interkulturní vzdělávání II.: doplněk k publikaci Interkulturní vzdělávání nejen pro středoškolské pedagogy.* Praha: Člověk v tísni, 2005. ISBN 80-903510-5-0.
3. **CARNIBELLA, Giovanni a kol.** *Football violence in Europe: A Report to the Amsterdam Group.* Oxford: Social Issues Research Centre, 1996.
4. **GRECMANOVÁ, Helena.** *Obecná pedagogika.* Olomouc: Hanex, 1998. Edukace (Hanex). ISBN 80-85783-24-X.
5. **HELUS, Zdeněk.** *Sociální psychologie pro pedagogy.* Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1168-3.
6. **HOFBAUER, Břetislav.** *Děti, mládež a volný čas.* Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
7. **HORÁK, Josef a Zdeněk KOLÁŘ.** *Obecná pedagogika.* V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2004. ISBN 80-7044-572-6.
8. **KASAL, Josef.** *Násilí na stadionech jako odraz kultury.* Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-362-8.
9. **KOLÁŘ, Zdeněk.** *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel.* Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.
10. **KING, Martin a Martin KNIGHT.** *Hoolifan: třicet let násilí.* Nové Sedlo u Lokte: Vydavatelství & Nakladatelství Zdeněk Plachý, 2005. ISBN 80-903556-1-7.
11. **KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ.** *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky.* Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
12. **LOVAŠ, Ladislav.** *Malé sociální skupiny.* In: VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie. 2., přeprac. a rozš. vyd.* Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.
13. **MACEK, Petr.** *Adolescence.* Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

14. **MAREŠ, Miroslav, Josef SMOLÍK a Marek SUCHÁNEK.** *Fotbaloví chuligáni: evropská dimenze subkultury.* Brno: Centrum strategických studií, 2004. ISBN 80-903333-0-3.
15. **MIOVSKÝ, Michal.** *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu.* Praha: Grada, 2006. 332 s. Psyché(Grada). ISBN 80-247-1362-4.
16. **NAKONEČNÝ, Milan.** *Sociální psychologie.* Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.
17. **NIKL, Jaroslav a Petr VOLEVECKÝ.** *Divácké násilí.* Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-249-2.
18. **NOVOTNÁ, Eliška.** *Sociologie sociálních skupin.* Praha: Grada, 2010. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2957-2.
19. **ONDREJKOVIČ, Peter.** *Negativne stránky individualizácie mládeže.* Bratislava: Univerzita Komenského, 1997. ISBN 80-88868-17-3.
20. **PRŮCHA, Jan.** *Moderní pedagogika.* 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-631-4.
21. **SEKOT, Aleš.** *Sociologické problémy sportu.* Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2562-8.
22. **SLEPIČKA, Pavel a kol.** *Divácká reflexe sportu.* Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1838-8.
23. **SLEPIČKA, Pavel a Jiří PEKÁREK.** *Sportovní diváctví: rozbor negativních jevů na stadiónech : prevence proti diváckým výstřelkům.* Ilustroval Jiří KOLIŠ. Praha: Olympia, 1990. Spartakus (Olympia). ISBN 80-7033-012-0.
24. **SLEPIČKA, Pavel, Václav HOŠEK a Běla HÁTLOVÁ.** *Psychologie sportu.* Vyd. 2. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1602-5.
25. **SMOLÍK, Josef.** *Fotbalové chuligánství: historie, teorie a politizace fenoménu.* Karlovy Vary: Zdeněk Plachý, 2008. ISBN 978-80-903556-3-7.
26. **SMOLÍK, Josef.** *Subkultury mládeže.* Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.
27. **ŠTRÉBLOVÁ, Miroslava.** *Vybrané kapitoly z pedagogiky: informace, výchova, pedagogika.* V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-669-7.
28. **ŠVARÍČEK, Roman, Klára ŠEĐOVÁ a kol.** *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.* Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

29. **VÁGNEROVÁ, Marie.** *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří.* Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
30. **VALIHOVÁ, Marta.** *Psychologické aspekty výchovy.* Žilina: Eurokódex, 2013. ISBN 978-80-8155-029-4.
31. *Velký sociologický slovník.* Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-164-1.

Sborníky

32. **SMOLÍK, Josef.** Kriminologie a subkultury mládeže: etnografický přístup. In: *III. Kriminologické dny: sborník příspěvků z vědecké konference konané v Hradci Králové ve dnech 19. a 20. ledna 2015.* Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-572-1.

Periodika

33. **BEDNÁŘOVÁ, Alexandra.** Trestná činnost a prevence spojená s násilím. In: *Éthum: Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci.* Praha: Sdružení pro sociální pedagogiku a sociální prevenci, 2004, roč. 43, s. 29-33.
34. **GRUBER, Jan.** Význam subkultur. In: *Éthum: Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci.* Praha: Sdružení pro sociální pedagogiku a sociální prevenci, 1997, roč. 15, s. 12-15.
35. **SMOLÍK, Josef.** Extremismus subkultur mládeže? *Rexter: časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu* [online]. 2006, 5(1) [cit. 2017-01-20]. Dostupné z: <http://www.rexter.cz/extremismus-subkultur-mladeze/2006/05/01/>
36. **SMOLÍK, Josef.** Fotbalové chuligánství jako způsob trávení volného času. In: *Éthum: Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci.* Praha: Sdružení pro sociální pedagogiku a sociální prevenci, 2004, roč. 43, s. 16-21.
37. **SMOLÍK, Josef.** Subkultury mládeže: Od deviace k fragmentaci. *Sociální pedagogika.* 2015, roč. 3(1), s. 36-55. ISSN 1805-8825.
38. **SYROVÝ, Petr.** Subkultura jako specifická cílová skupina. In: *Éthum: Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci.* Praha: Sdružení pro sociální pedagogiku a sociální prevenci, 2002, roč. 33, s. 8-12.
39. **ŠVEŘEPA, Milan.** Hooligans a sociální prevence. In: *Éthum: Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci.* Praha: Sdružení pro sociální pedagogiku a sociální prevenci, 2004, roč. 43, s. 22-28.

Seznam obrázků, grafů a tabulek

TABULKA 1 - RESPONDENTI.....	40
TABULKA 2 - PODMÍNKY PRO PŘIJETÍ DO SKUPINY	50
TABULKA 3 - PRAVIDLA SKUPINY, JEJICH UČENÍ A TRESTY ZA PORUŠENÍ.....	50
TABULKA 4 - PODMÍNKY PRO DOSAŽENÍ URČITÉHO POSTAVENÍ.....	51
TABULKA 5 - PROJEVY TVOŘÍCÍ ATMOSFÉRU	51
TABULKA 6 - NEVHODNÉ CHOVÁNÍ Z POHLEDU SKUPINY.....	52
TABULKA 7 – TYPY PROJEVŮ CHULIGÁNSKÉHO JEDNÁNÍ.....	52
TABULKA 8 - REAKCE NA PROJEVY CHULIGÁNSKÉHO JEDNÁNÍ.....	53
TABULKA 9 - SPOLUPRÁCE S VEDENÍM KLUBU A JEJÍ EFEKTIVITA Z POHLEDU SKUPINY	54
TABULKA 10 - PRAVIDELNÁ ÚČAST SKUPINY NA DOMLUVENÝCH BITKÁCH A PŘÍPRAVA NA NĚ.....	54

Přílohy

Příloha A: Osnova rozhovoru

1. Kolik je Vám let a jak dlouho jste členem skupiny?
2. Jaké podmínky musí aspirant na členství ve Vaší skupině splnit, aby se mohl stát členem?
3. Existují ve Vaší skupině nějaká pravidla, která by měl každý člen znát? Jak se tato pravidla dozvídá?
4. Jistě existuje ve Vaší skupině určitá hierarchie postavení (vůdce, speaker,..). Jak probíhá určení této specifické role?
5. Jak dochází k domlouvání nových chorálů, pokřiků, chorea,...? Jak se následně učíte nově vymyšlené?
6. Co je podle Vás nevhodné či rizikové chování?
7. Jak byste zakročil, pokud by se některý z členů Vaší skupiny choval nevhodně (porušoval by pravidla, choval se agresivně vůči ostatním)?
8. Objevily se nebo se objevují ve Vaší skupině typy jednání, které se považují za běžné pro chuligánské skupiny a jsou označovány jako nevhodné či rizikové? Konkrétně rasistické pokřiky, vniknutí na hrací plochu, házení předmětů na hrací plochu, potyčky s policií a pořadatelskou službou, ničení vybavení stadionu, verbální útoky, fyzické útoky, účast na předem domluvených bitkách, sprejování veřejných míst.
9. Jak byste se zachoval v situaci, kdy někdo z členů Vaší skupiny:
  - a. Fyzicky zaútočí na člena jiné ultra/hooligans skupiny, na jiného diváka
  - b. Verbálně zaútočí na člena jiné ultra/hooligans skupiny, na jiného diváka, na rozhodčího
  - c. Bude ničit vybavení stadionu
  - d. Bude házet předměty na hrací plochu
  - e. Bude se účastnit domluvené bitky
  - f. Sprejem ničí veřejný či soukromí majetek
  - g. Bude ničit odpadkové koše, lampy veřejného osvětlení, apod.

10. Některé fotbalové kluby organizují se skupinami svých fanoušků schůzky, jejichž cílem je prevence rizikového chování skupin fotbalových fanoušků popř. pomoc při řešení již vzniklých problémů. Provozuje toto i Váš klub a účastní se Vaše skupina takovýchto schůzek?
11. Účastní se Vaše skupina pravidelně tzv. třetího poločasu, tedy předem domluvených bitek s jinou skupinou? Pokud ano, jak se na tuto bitku připravujete?

Příloha B: Ukázkový rozhovor

1. Jaké podmínky musí aspirant na členství ve Vaší skupině splnit, aby se mohl stát členem?

Tak v první řadě musí se skupinou sdílet zájmy, postoje a názory, ale bez toho by se nejspíš ani nerozhodl pro vstup do skupiny. Dále nový člen, ale i současný, musí být odhodlaný se aktivitám věnovat ve svém čase a počítat s tím, že to stojí hodně času a úsilí. Aspirant musí prokázat, že má tu chuť, odhodlání a zápal, až tehdy se z něj stane řádný člen. U některých to trvá měsíce u jiných roky.

2. Existují ve Vaší skupině nějaká pravidla, která by měl každý člen znát?

Určitě nějaká obecná pravidla jako loajalita ke skupině, úcta ke starším, neroznášet informace ze skupiny. Řekl bych ale, že důležité je taky znát naše motto „Vy hledáte výmluvy, my způsoby!“, které reaguje na všechny slibotechny, které by hrozně chtěli něco dělat pro svůj klub, ale jak přijde na lámání chleba, tak nikdy nemají čas. Pro nás je prostě hrozně důležitá aktivita.

Jak se tato pravidla dozvídá?

To je jednoduché. Pravidla se vždy dozvídá od starších členů skupiny.

3. Jistě existuje ve Vaší skupině určitá hierarchie postavení (vůdce, speaker, ...). Jak probíhá určení této specifické role?

Hierarchie tu určitá je, ovšem nikdy se neurčuje vysloveně stylem „Ty budeš dělat to a ty zas tohle“, ale spíše to vyplyne z dané situace a především starší členi skupiny mají právo mluvit za ostatní či vést lidi, neboť s jejich názory se shodne obvykle i většina členů. Jinak každý obvykle ví, na co má a tudíž někdo, kdo nemá nadání na verbální komunikaci, tak se také nehrne do aktivit mluvčího apod. Dá se ovšem říct, že ten, kdo je výtvarně nadaný se obvykle stará o optické prezentace, ten, kdo má komunikační schopnosti vystupuje za skupinu a ten, kdo se nebojí, postavit před lidi a je svým způsobem tak trochu „šásek“, tak ten předřikává do megafonu a vede fandění kotle.

4. Jak dochází k domlouvání nových chorálů, pokřiků, chorea,...?

Každý člen má právo na to vymyslet nějaký chorál či návrh na choreo a skupinové oblečení. V případě návrhu pošle nejprve svůj nápad grafikovi, který jej zpracuje do

grafické podoby, poté grafiku pošle ostatním členům, kteří nápad společně zhodnotí a někdy i dopilují a pokud je vše odsouhlaseno, tak probíhá výroba, respektive učení.

Jak se následně učíte nově vymyšlené?

V případě choreografie se sejde skupinka lidí, kteří vše nachystají na zápas, což někdy zabere hodiny, někdy i měsíce. U chorálů se obvykle točí video, které obsahuje melodii a text, podle kterého se dá chorál lehce naučit už z kanálu youtube, ale hlavní učení probíhá až na stadionu. Někdy to trvá pár minut a někdy i několik zápasů než se to skupina naučí, vždy záleží na náročnosti textu.

5. Co je podle Vás nevhodné či rizikové chování?

Řekl bych, že takové chování, kterým člen ohrozí nejen sebe, ale i případné další členy skupiny.

6. Jak byste zakročil, pokud by se některý z členů Vaší skupiny choval nevhodně (porušoval by pravidla, choval se agresivně vůči ostatním)?

Pokud by se někdo ze skupiny choval proti pravidlům skupiny, tak by mu bylo nejprve verbálně domluveno a pokud by se jednání opakovalo, tak by mohlo dojít i k fyzické domluvě a v krajní situaci, kdy ani ta by nepomohla, tak k vyvedení dalšími členy ze sektoru.

7. Objevilo se nebo se objevují ve Vaší skupině jednání, které se považují za běžné pro chuligánské skupiny a jsou označovány jako nevhodné či rizikové? Konkrétně mám na mysli rasistické pokřiky, vniknutí na hrací plochu, házení předmětů na hrací plochu, potyčky s policií a pořadatelskou službou, ničení vybavení stadionu, verbální útoky, fyzické útoky, účast na předem domluvených bitkách nebo sprejování veřejných míst.

Ano, některá jednání jsou vidět na každém zápase. Já osobně bych ale zmíněná jednání za určitých podmínek za riziková neoznačil.

8. Jak byste se zachoval v situaci, kdy někdo z členů Vaší skupiny fyzicky zaútočí na člena jiné skupiny?

Mezi skupinami vždy určité napětí, přece jsme rivaly, proto také nemám problém s jakýmkoli útokem na soupeře. Jsem ale zastávce toho, aby se tak nedělo v blízkosti „civilistů“, aby se náhodou nestali součástí boje.

A co kdyby fyzicky zaútočil na jiného diváka?

V takovém případě by záleželo na přesně dané situaci. Pokud by to udělal jako odpověď na urážky a provokace nechal bych ho být. Kdyby ho ale napadl bez důvodu, asi bych mu dal jednu výchovnou.

Jak nahlížíte na verbální útoky?

Nadávky a urážky jsou přirozenou ventilací emocí, kterých je fotbal plný. Každý občas potřebuje dát emocím volný průchod.

Často je slyšet jak ta či ona skupina chuligánů trhala na stadionu sedačky apod. Co byste dělal, kdyby něco podobného prováděl člen Vaší skupiny?

Takový člen by byl upozorněn, aby svého jednání zanechal pod pohrůzkou vyprovedení ze sektoru.

A co házení různých předmětů na hřiště, hráče a rozhodčí? Jak pohlížíte na toto jednání?

Je to součást fotbalu. Jsem ale zastávce toho, že by nemělo dojít k fyzickému ublížení, takže rozhodně nejsem pro, aby se používali těžké předměty, ale třeba toaleták nebo konfety... no... proč ne.

Co účast na domluvených bitkách? Jak byste se zachoval, kdybyste zjistil, že se někdo chce zúčastnit?

Na tuto situaci bych nijak nereagoval, neboť tato aktivita k fotbalu už neodmyslitelně patří, a pokud se tak děje někde na odlehlém místě bez přítomnosti lidí, kteří se této akce zúčastnit nechtějí, tak s tím nemám sebemenší problém.

Různě po městech jsou vidět graffity s tematikou konkrétní skupiny. Co vy na to, když toto někdo dělá?

Myslíte značkování teritoria. To už v dnešní době k fotbalu také neodmyslitelně patří. A ač to asi majitele zrovna nepotěší, za takové zviditelnění skupiny jsem rád.

A co převrácení kontejnerů, vysypávání a poničení košů, ničení veřejného osvětlení apod.? Jaký je Váš názor na tento druh vandalismu?

Nemyslím si, že by se takové chování mělo automaticky označovat jako vandalismus. Někdy je to prostě nehoda, výsledek výbuchu emocí, zvláště po prohře.

9. Některé fotbalové kluby organizují se skupinami svých fanoušků schůzky, jejichž cílem je prevence rizikového chování skupin fotbalových fanoušků popř. pomoc při řešení již vzniklých problémů. Provozuje toto i Váš klub a účastní se Vaše skupina takovýchto schůzek?

Vedení klubu a fanoušků se dříve jednou za půl roku sešlo, aby si vyříkalo problémy z obou stran, ovšem vždy to bylo o tom, aby ustupovali fanoušci, takže jsme usoudili, že to nikam nevede. Efektivita byla nulová a těchto setkání se již tak nezúčastňujeme a striktně je odmítáme.

10. Účastní se Vaše skupina pravidelně tzv. třetího poločasu, tedy předem domluvených bitek s jinou skupinou? Pokud ano, jak se na tuto bitku připravujete?

No ne celá skupina, nejsme skupina výhradně na toto zaměřená, ale někteří z členů se pravidelně domluvených bitek účastní. Jejich příprava je pak individuální, někdo chodí do posilky, někdo trénuje třeba kickbox.